

Богдан Смерека

СТАРОСІЛЬСЬКА МАЄТНІСТЬ У ЛЬВІВСЬКІЙ ЗЕМЛІ РУСЬКОГО ВОЄВОДСТВА: ТЕРИТОРІЯ І НАСЕЛЕННЯ У XVI-XVIII СТ.

Представники княжого роду Острозьких, свого часу чи не найвпливовіші на Волині, володіли низкою поселень поза межами регіону, в т. ч. у Руському воєводстві. Серед них, зокрема, маєтковий комплекс у Львівській землі з центром у Старому Селі. Тут у 80-х роках XVI ст. Острозькими було зведено ренесансний замок (за проектом Амвросія Прихильного), який у 1642 р. перебудували в маньєристичному стилі. На вбудованій у східну вежу плиті було викарбувано пам'ятний напис про фундатора реконструкції – кн. Владислава-Домініка Заславського: WDXOYZWSLS (*Władysław Dominik Xiążę Ostrogski y Zaslowski Wojewoda Sandomierski Lucki Starosta*).

У запропонованій статті спробуємо відповісти на ряд питань, зокрема, встановимо, хто володів Старосільським маєтковим комплексом упродовж всього часу його існування та в який спосіб його набули у власність Острозькі і Заславські, дослідимо перебіг територіального розширення комплексу, розглянемо історико-демографічні аспекти його розвитку.

Слід зауважити, що цілісно Старосільський ключ у науковій літературі не розглядався. Історією окремих населених пунктів в його складі займалися краєзнавці Антоній Шнайдер¹ та Василь Лаба². Поселенням присвячені також короткі гасла в краєзнавчих довідкових виданнях³. Чимала історіогра-

¹ *Schneider A.* Staresioło pod Lwowem // Dodatek Miesięczny do Gazety Lwowskiej: poświęcony historyi, statystyce i ekonomii krajowej. – Rok 1. – T. 2, zes. 5. – Maj 1872. – Lwów, 1872. – S. 3-15; zes. 6. – Czerwiec 1872. – S. 68-80. Шнайдер видав цей матеріал окремою брошурою під псевдонімом “А. Сарторіуш”: Staresioło pod Lwowem / opisał A. Sartoriusz. – Lwow, 1872. – 30 s.: ill. На українську мову її переклав Василь Лаба: *Шнайдер А.* Старе Село під Львовом / Переклад з польської мови та передмова В. Лаби. – Львів, 1996. – 22 с.

² *Лаба В.* Історія села Великі Глібовичі від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 2002. – 36 с.; *Його ж.* Історія села Городиславичі від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 1997. – 20 с.; *Його ж.* Історія села Гринів від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 1997. – 16 с.; *Його ж.* Історія села Під'ярків від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 1997. – 20 с.; *Його ж.* Історія села Підгородище від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 1997. – 20 с.; *Його ж.* Історія села Романів від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 1997. – 19 с.; *Його ж.* Історія села Шоломия. – Львів, 1997. – 72 с.; *Його ж.* Літопис парафії Звенигород від давніх часів до 1939 року. – Львів, 2011. – 52 с.: іл., фотоіл.; *Його ж.* Літопис парафії Підмонастир від давніх часів. – Львів, 2016. – 80 с.: іл., портр., фотоіл.; *Його ж.* Літопис церковного та культурного життя села Підсоснів від давніх часів до 1939 року. – Львів, 2016. – 44 с.

³ *[Anonim].* Budków // Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów

фічна спадщина стосується хіба що Звенигорода, однак дослідники, в основному, звертають увагу на його розвиток у княжий період⁴. Обставини переходу Старого Села та Звенигорода в шляхетську власність наприкінці XIV та на початку XV ст. розглянув польський історик Януш Шишка⁵. Також дослідник детально висвітлив історію власницької приналежності (до третьої чверті XVI ст.) коронних сіл Відники, Гаї, Пліхів, Підсоснів та Під'ярків, що у XVIII ст. увійшли до складу розглянутого нами ключа⁶.

Територія. Старосільський маєтковий комплекс займає південно-східні терени сучасного Пустомитівського і північно-західну частину Перемишлянського районів Львівської області. У геоморфологічному відношенні ця територія відзначається горбистим рельєфом – практично вся (за винятком північної частини, що належить до Грядового Побужжя) вона зайнята ма-

słowiańskich (далі скорочення: SG). – Warszawa, 1880. – Т. 1 / Pod redakcją F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 440; *R[ozwadowski] B. Chlebowice Wielkie* // SG. – Т. 1. – S. 582; *Ibid. Dźwinogród* // SG. – Warszawa, 1881. – Т. 2 / Pod redakcją F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 310–311; [Anonim]. *Horodysławice* // SG. – Warszawa, 1882. – Т. 3 / Pod redakcją F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 142; [Anonim]. *Hryniów* // SG. – Warszawa, 1882. – Т. 3. – S. 194; [Anonim]. *Hucisko* // SG. – Warszawa, 1882. – Т. 3. – S. 202; *Mac[iszewski M.] R[ozwadowski] B., Dz[iedzicki] L. Huta Suchodolska* // SG. – Warszawa, 1882. – Т. 3. – S. 235; *Dz[iedzicki] L. Kocurów* // SG. – Warszawa, 1883. – Т. 4 / Pod redakcją F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 236; *Ibid. Łopuszna (z Mielnikami)* // SG. – Warszawa, 1884. – Т. 5 / Pod redakcją F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 728; *Ibid. Mikołajów* // SG. – Warszawa, 1885. – Т. 6 / Pod redakcją F. Sulimierskiego, B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 402; [Maurycy] *Mac[iszewski M.] R[ozwadowski] B., Dz[iedzicki] L. Olchowiec* // SG. – Warszawa, 1886. – Т. 7 / Pod redakcją B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 452; *Dz[iedzicki] L. Podhorodyszczce* // SG. – Warszawa, 1887. – Т. 8 / Pod redakcją B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 399-400; *Ibid. Podjarków z Wańkowcami* // SG. – Warszawa, 1887. – Т. 8. – S. 400; *Ibid. Podmanasterz* // SG. – Warszawa, 1887. – Т. 8. – S. 436; *Ibid. Podsosnów* // SG. – Warszawa, 1887. – Т. 8. – S. 470; *Ibid. Romanów* // SG. – Warszawa, 1888. – Т. 9 / Pod redakcją B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 722; *R[ozwadowski] B., Dz[iedzicki] L. Siedliska* // SG. – Warszawa, 1889. – Т. 10 / Pod redakcją B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 512; *Dz[iedzicki] L. Stare Sioło* // SG. – Warszawa, 1890. – Т. 11 / Pod redakcją B. Chlebowskiego i W. Walewskiego. – S. 242-243; *Ibid. Suchodoł* // SG. – Warszawa, 1890. – Т. 11. – S. 535-536; *Ibid. Szołomyja* // SG. – Warszawa, 1892. – Т. 12 / Pod redakcją B. Chlebowskiego. – S. 17; *Ibid. Wołoszczyzna* // SG. – Warszawa, 1893. – Т. 13 / Pod redakcją B. Chlebowskiego. – S. 897; [Anonim]. *Великі Глібовичі // Історія міст і сіл Української РСР: В 26 т. Львівська область / Ред. кол. тому: Маланчук В.Ю. (гол. редкол.), Пастер П.І. (відп. секр. редкол.) та ін. – Київ, 1968. – С. 569-570; [Anonim]. Романів // Там само. – С. 572; [Anonim]. Суходіл // Там само. – С. 573; *Грабовецький В.В., Мельник Б.О. Звенигород* // Там само. – С. 584-592; [Anonim]. Миколаїв // Там само. – С. 602-603; [Anonim]. Старе Село // Там само. – С. 604-605.*

⁴ Серед праць, що частково торкаються історії Звенигорода в ранньомодерний період, див.: *Влах М. Винники. Звенигород. Унів та довкілля села: історично-мемуарний збірник. – Чикаго, 1970. – 527 с.: іл.; Голубець М. Белз-Буськ-Звенигород. – Львів, 1927. – 32 с.; Грабовецький В. Звенигород. – Львів, 1959. – 65, [2] с.: іл.*

⁵ *Szyska J. Formowanie i organizacja dóbr monarszych w ziemi lwowskiej od połowy XIV do początku XVI wieku. – Kraków, 2016. – S. 68-69.*

⁶ *Ibid. – S. 257-262.*

сивом Львівського Опілля. Зокрема тут (на південь від с. Романів) знаходиться найвища точка кряжу – гора Камула (471 м). Також через територію комплексу проходить Головний європейський вододіл. Тут беруть початок дві невеликі притоки Полтви (Ліва і Права Білка), що впадає у Західний Буг (басейн Вісли), ще кілька (Селисько, Давидівка, Бібрка) живлять Дністер (див. мапу 1). Власне, останні «розтинають» масив Львівського Опілля на кілька заліснених гряд – Давидівську, Бібрську та ін.

Впродовж всього часу існування Старосільського ключа його межі із сусідніми маєтностями уточнювалися в результаті проведення щонайменше чотирьох⁷ розмежувань:

1. Не пізніше березня 1509 р. між селами Лопушна і Селисько (власність Миколая Дідушицького). Сам акт розмежування не виявлено, про його здійснення дізнаємося з декрету короля Сигізмунда I у справі Дерслава Вільчка проти Барбари Тарновської, датованого 10-м квітня 1509 р.⁸;

2. 9 грудня 1595 р., проведене у Старому Селі комірником Яном Запольським між селом Глібовичами та маєтками Анни, вдови сондецького каштеляна Станіслава Стадніцького, та Зоф'ї, вдови Яна Олесніцького (село Ходорківці і містечко Сенява, або Соколівка)⁹;

⁷ Відомо, що на межі Старосільської маєтності, яка проходила між селами Давидів і Шоломня, також були насипані копці, однак коли саме – невідомо (знаємо лише про розмежування Давидова із селами Виннички, Гончарі та Дмитровичі, проведене у 1544 р.). На наявність копців вказує інцидент, зафіксований у львівських гродських актах: у 1603 р. шоломийські селяни зрили їх, самовільно захопивши давидівські орні землі, див.: Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. – Відділ рукописів (далі скорочення: ЛННБ України. – ВР). – Ф. 141 [Архів Александра Чоловського], оп. 1, спр. 1603, с. 1-5; Центральний державний історичний архів України у Львові (далі скорочення: ЦДІАЛ). – Ф. 9 [Львівський гродський суд], оп. 1, спр. 390, с. 850-852; *Horn M. Walka chłopów czerwonoruskich z wyzyskiem feudalnych w latach 1600-1648.* – Cz. 3. – Warszawa-Wrocław, 1982. – S. 36.

⁸ Після проведення розмежування сіл Лопушна і Селисько, у земському суді розглядалася справа львівського підкоморія Дерслава Вільчка проти Барбари Тарновської – остання звинувачувалася у порушенні меж (*movisset termini*). Вирок суду на користь Дерслава спонукав Барбару подати апеляцію до королівського суду. У декреті, вміщеному до Коронної метрики, монарх також визнав Барбару винною через її неявку на суд (*Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie* (далі скорочення: AGAD). – *Metryka Koronna* (далі скорочення: МК), sygn. 23, k. 264-264 v. [s. 521-522]; перест: *Matricularum Regni Poloniae summaria, excussis codicibus, qui in Chartophylacio Maximo Varsoviensi asservantur, contextuit indicesque adiecit Theodorus Wierzbowski* (далі скорочення: MRPS). – Pars 4, vol. 1. – Varsoviae, 1910. – P. 35, nr 551.

⁹ ЦДІАЛ. – Ф. 10 [Львівський земський суд], оп. 1, спр. 39, с. 231-236; перест: *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacyi śp. Alexandra hr. Stadnickiego* (далі скорочення: AGZ). – T. 10 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – Lwów, 1884. – S. 175, nr 2715. Згадані такі об'єкти: *ad vallem al[ia]s Do Debrzŷ; vallem al[ia]s Pod Tuczną; in arbore Hornŷ; in arbore Billie; sub arbore Storni* (с. 233); *alterius vallis al[ia]s Debrzyczkie* (с. 233-234); *supra vallem al[ia]s Nad Debrzą pod grabem pochelnem; supra vallem Wołczowa; circa campu[m] argulea Wasilkowi; supra vallem Dinistrowego Kąta; ad montem Manasterski; versus vallem al[ia]s ku Debrzŷ* (с. 234); *supra vallem Hrynczowego Garbu; p[er] alia cam[p]o Wołczkoweŷ Kopanŷ; via[m] Wołczkowa de Hlibowicze et Hodorkowcze tenden[s] (с. 235).*

Старосільська маєтність (мапа 1)

Населені пункти (за адміністративним статусом)

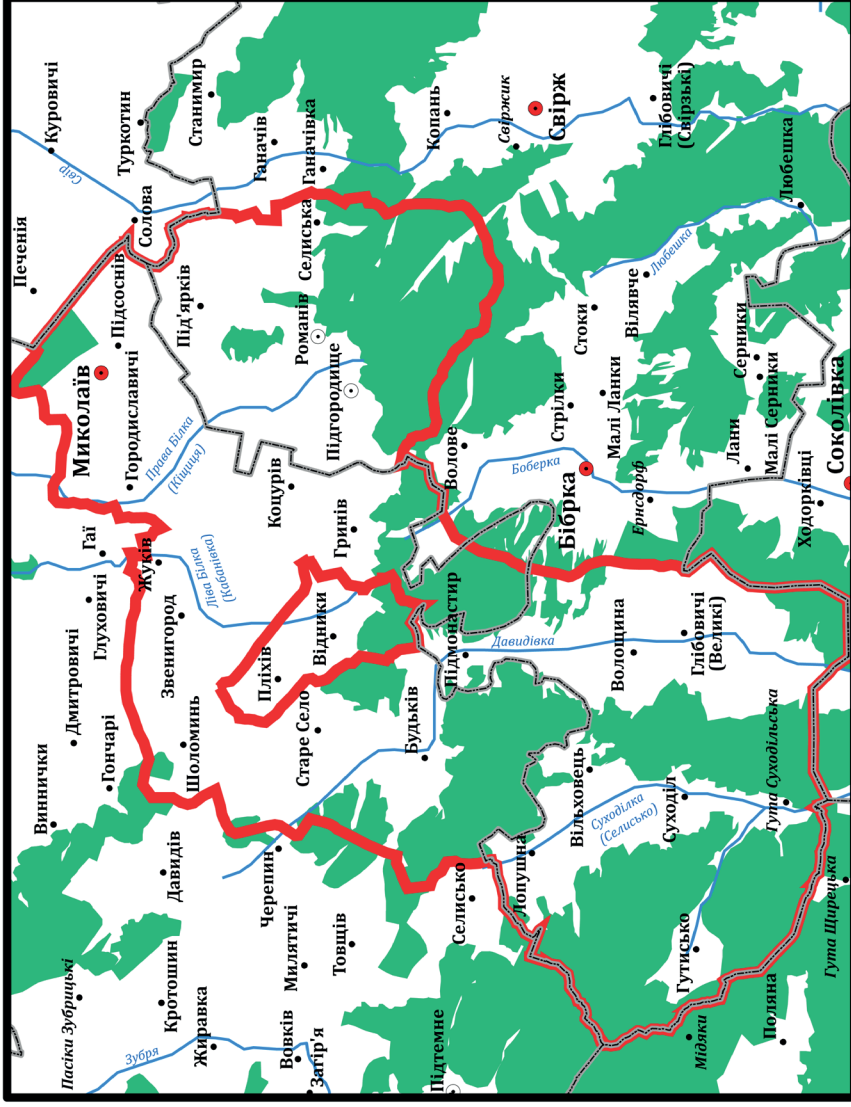
- Бібрка міста населені пункти з нетривалою міською локацією
- Підтемене
- Суходіл села, що з'явилися після 1772 р.
- Мідяки

Природні об'єкти

Межі

- Старосільського ключа (перша пол. XVIII ст.)
- сучасних районів Львівської області

3. 16 травня 1601 р. за участі того ж комірника Запольського між селами Свірж (власність Кшиштофа Свірзького), Романів і Підгородище (володіння руського воєводи Героніма Сенявського, згодом увійшли до Старосільського ключа), а також Ганачевом (власник Клеменс Клюс) та Селиськом (Анджей та покійний на момент розмежування Кіліан Лагодовські)¹⁰.

4. 31 липня 1603 р., здійснене в лісі Словіча між Красовом і Поршною Яном Запольським (на той момент – підкоморієм Львівської землі) між селами – з одного боку Красів і Поршна (Щирецьке староство, на той момент в туні львівського старости Єжи Мнішка), з другого боку Млинівці, Підтемне і Монастир (власність львівського мечника Миколая Нарайовського), з третього боку Старе Село і Лопушна¹¹.

Власники. Наприкінці XIV ст. власниками Старого Села та навколишніх поселень були представники родини Горайських герба Корчак – Михайло Жаба з Княгинич та його двоюрідний брат¹² коронний маршалок Дмитро з Горая¹³. 5 квітня 1399 р. останній продав 18 власних сіл познанському єпископу Миколаєві з Курова, його батькові Клемену та братам Яну, Клемену і Пйотру за 3 000 гривень¹⁴.

¹⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 10, оп. 1, спр. 40, с. 1435-1446; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 186, nr 2913. Згадані такі об'єкти: ad sylua[m] Temne (c. 1436); in sumitate al[ia]s na wierzchowie luto dicto Mschany (c. 1439); per vallem al[ia]s przez doline; uallem al[ia]s Wyboiem usq[ue] ad merica[m] dicta[m] Dolhe; alterius montis Wielkie Kąta; ab villam Stoki na moczisko dicto Stricholowi; silua dicta Borsowa (c. 1440).

¹¹ Там само. – Ф. 10, оп. 1, спр. 99, с. 1299-1313, 1314–1315; перест: AGZ 10. – S. 189, nr 2970. Згадані такі об'єкти: sylua dicta Słowicza (c. 1299); terrae aliis mogiły Dupna (c. 1299), locu[m] dictu[m] Zielona Krynica (c. 1307); las Kuczyn (c. 1308); in montem Działem Stryniowskim; inter uroczyza Piekarnia; inter syluas ex parte dextra Suchey Bobrowki; via Moczara Chymna (c. 1309); valle dicta Janowa sub monte et sylua Derewacz (c. 1312); monte dicto Szymkowa gora; ad vallem dict[um] Kamienna Debcza; ad vallem al[ia]s do Debczy Krynicznej; ad vallem dict[um] Łazew (c. 1313); pratum dict[um] Zam[...]yszowsky (c. 1314).

¹² За однією з версій, Дмитро з Горая і Михайло Жаба – рідні брати, їхній батько – жидачівський воєвода Петро Жаба (*Red[aktor główny Konopczyński W.]. Dymitr z Goraja // Polski Słownik Biograficzny* (далі скорочення: PSB). – Kraków, 1948. – Т. 6. – S. 61-62). На думку Володимира Пшика, Дмитро з Горая був сином одного з братів Петра Жаби – Ходка або Осташка (*Пшик В. Петро – перший жидачівський воєвода та його найближча родина // Галицька брама. – Львів, 1999. – №№ 3-4: березень-квітень (№№ 51-52). – С. 6-7*).

¹³ 16 жовтня 1378 р. руський староста Андраш (Андрій) засвідчив акт передачі Михайлом Жабою з Княгинич своєї власності Дмитру (у документі іменується «Demetrius de Lada») у випадку своєї безпотомної смерті (*Zbiór dokumentów małopolskich* (далі скорочення: ZDM). – Cz. 4 / Wyd. S. Kuraś, I. Sułkowska-Kuraś. – Wrocław, 1969. – S. 227-228, nr 1075; оригінал: Biblioteka Czartoryskich w Krakowie, pergamin nr 205).

¹⁴ Володіння Дмитра знаходилися в Буській землі, а також у Львівському, Галицькому і Снятинському повітах Руської землі: Бережани, Бутьків, Вовківці, Глібовичі, Гончарі, Гринів, Дев'ятники, Дубовичі (Дубівці), Княгиничі, Лопушна, Підмонастир, Рибничі, Старе Село, Суходіл, Товщів, Черепин, Чижки, Шоломия. З них до Старосільської маєтності належало щонайменше 11 (*Katalog dokumentów pergaminowych ze zbiorów Tomasza Niewodniczańskiego w Bitburgu / Oprac. J. Tomaszewicz i M. Zdanek; red. W. Bukowski* (далі скорочення: *Katalog Niewodniczańskiego*). – Kraków, 2004. – S. 16-17, nr 35).

Близько 1425-1426 рр.¹⁵ Пйотр з Курова передав Старосільську маєтність у володіння Завіші Чорному з Гарбова. З чотирьох синів останнього (Станіслав, Марцін, Завіша та Ян) співвласниками ключа було троє молодших (Станіслав загинув у 1444 р. під Варною). Впродовж 1450-1452 рр. померли бездітними Марцін (у 1443 р. придбав солтиство у Старому Селі за 800 гривень) і Завіша, а в 1454 р. в бою під Хойниціями і Ян, кольський староста. Надалі маєтність утримували його діти – син Ян Завіша (помер нежонатим перед 1499 р.) і донька Барбара¹⁶.

У власності родини в цей період, окрім названих поселень, перебували також Глібовичі: у 1447 р. Марцін повідомив возному про погашення податкового боргу (з подимного) в т. ч. з цього села¹⁷. Припускаємо, що до володінь Завіш в цей час належали також Суходіл¹⁸, Вільховець¹⁹, Будьків²⁰ та Монастир²¹ (тепер Підмонастир).

¹⁵ Наше припущення ґрунтується на тому, що саме в ці роки Куровський продав інші свої села – Рожнув і Грудек (тепер Грудек-над-Дунайцем) біля Нового Сонча – Завіші Чорному (*Boniecki A. Herbarz Polski. – Warszawa, 1902. – Т. 13. – С. 245*). А. Шнайдер помилково зазначає, що Завіша Чорний набув у власність Старе Село ще у 1401 р. (*Schneider A. Staresiolo pod Lwowem. – S. 6*).

¹⁶ *Boniecki A. Herbarz Polski. – Warszawa, 1902. – Т. 5. – С. 367*.

¹⁷ AGZ. – Т. 14 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – Lwów, 1889. – С. 236, nr 1876 (23.III.1447; Gsus. Nicolaus procurator dom. Martini Zawisschycz de Staresyolo citatus per Nicolaum Ministerialem castrі jak wyżej repercutissit pignus duplex pro fumulibus de villis Staressyole et de Hlebowicze).

¹⁸ *Ibid.* – Т. 15 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – Lwów, 1891. – С. 354, nr 2668 (прибл. 4.V.1498. Pop Rutenum de Suchodole hominem dom. Cstli. Cracov.); s. 355, nr 2682 (22.VI.1498; Suchodol tenuta mfi. dom. Castlli. Cracov).

¹⁹ Першу згадку про село вдалося зафіксувати в першому поборовому реєстрі Львівської землі 1510 р. (див. табл. 1) серед власності родини Тарновських.

²⁰ *Ibid.* – С. 106, nr 759 (27.VII.1470; gsam. Barbaram de Staresyolo et de Buthkow consortem gsi. Stanislai de Thaczyn Succam. Chelmen).

²¹ В «Aktach grodzkich i ziemskich» знаходимо запис про втечу кількох мешканців с. Монастир (володіння Завіші) до села Суходіл, чому Михайло Прокопович (очевидно, власник Суходолу) не завадив, див.: *Ibid.* – Т. 14. – С. 337, nr 2597 (30.VI.1452). Михайло Прокопович був сином Прокопа Тептюковича, рідного брата Васька (Вахна) Тептюковича з Тисмениці. У їхньому володінні перебували села Підбір'я та Стрілища – останні у 1417 р. отримали магдебурзьке право (*Materiały archiwalne, wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1605 roku / Wyd. A. Prochaska. – Lwów, 1890. – С. 25, 26, nr 35*). Власне, ім'я Михайла Прокоповича часто згадується в джерелах з приставкою «зі Стрілищ» та «з Підбір'я», див.: AGZ. – Т. 14. – С. 360, nr 2762 (21.II.1453; nobil. Michael de Strelcze Procopowicz); s. 473, nr 3532 (12.III.1456; nobil. Michaelem Procopowycz de Podborz pro tribus bobus et septemdecim marcis, prout inscripsit se sibi sub intromissione Suchodolze [...] sed Suchodol); s. 474, nr 3538 (2.IV.1456); s. 478, nr 3563 (17.V.1456); s. 481, nr 3576 (28.V.1456); t. 15. – С. 20, nr 130 (22.VII.1457). На нашу думку, згадане в контексті втечі селян село Суходіл не має відношення до Старосільської маєтності. Йдеться про зникле поселення з аналогічною назвою (також відоме як Суходольце та Суходольць), розташоване неподалік с. Підбір'я. На це вказує фрагмент тексту підтвердження Владиславом Ягайлом надання Владислава Опольського сіл Стрілища, Вербіж і Микитинці Ваську Тептюковичу на ленному праві від 26 жовтня 1416 р.: *villarum, nostras infrascriptas, quas ipse Waszko ad presens obtinet, videlicet: Podborze circa fluvium Lubscha cum quadam planicie circa Szwyrzsz fluvium, dicta Suchodol, pro locacione ville*

Натомість, ще в першій половині XV ст. від родини відійшли Гринів та (тимчасово) Лопушна²²: у 1439 р. Марцін записав 200 гривень на цих селах Мірошку (Мирославу) Камйонацькому²³, вихідцю з Камйоначика під Серадзем. В середині XV ст. власником Гринева також виступав родич Мірошка на ім'я Добеслав (Добек)²⁴.

Надалі це село разом із сусіднім Коцуровом²⁵ належало дітям місцевого шляхтича Станіслава Митулинського – Влодкові²⁶ та Катерині²⁷ (Влодко в джерелах названий також власником сіл Передин і Краслинчичі – у випадку останнього можемо стверджувати, що йдеться про зникле поселення, розташоване неподалік Коцурова²⁸). Катерина Митулинська (Коцурівська) була дружиною Протаса²⁹ – обоє в документах іменуються державцями

[курсив наш – Б.С.], див.: AGZ. – Т. 5 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – Lwów, 1875. – S. 39, nr XXX.

²² Починаючи з першого поборового реєстру Львівської землі 1510 р. село згадується в переліку володінь Тарновських, відтак можемо його вважати спадщиною родини Завіш (AGAD. – Archiwum Skarbu Koronnego (далі скорочення: ASK), dział 1 [Rachunki Królewskie 1388-1781], sygn. 20, k. 170 v.).

²³ Після смерті Мірошка та виплати коштів Завішами села повинні були повернутися до останніх, див.: AGZ. – Т. 14. – S. 97, nr 762 (7.VI.1443; Mirosch de Camyonacz); s. 175, nr CDXCV (26.VI.1445; Mirosch de Granyow); s. 179, nr 1432 (23.VII.1445); s. 180, nr DVI (30.VII.1445; Miroslo de Granyow); Katalog Niewodniczańskiego. – S. 28, nr 60.

²⁴ Ibid. – S. 237, nr 1890 (24.IV.1447; Dobkonem de Camyonacz).

²⁵ На початку XV ст. село, ймовірно, належало Якубу Коцурівському (9.III.1410; AGAD. – MK, sygn. 46, k. 27 v.-28; перест: MRPS. – Varsoviae, 1915. – Pars 4, vol. 3. – P. 373, supplement nr 479).

²⁶ AGZ. – Т. 14. – S. 276, nr 2150 (6.XII.1448; nobil. Wlodkonem Mithulynski tenutarium in Hranow); s. 363, nr 2774 (16.III.1453; nobili Wlot[kom] de Hranow tenebatur); s. 383, nr 2914 (10.VIII.1453; Nobil. Wlodek de Hranow alias de Coczurow); s. 386, nr 2934 (15.IX.1453), nr 2935 (29.IX.1453; Wlodek nobilis de Przedzyno alias de Coczrow attemptavit terminum ab homine ipsius Anco Layecz pastuch de Hranow); s. 387, nr 2943 (13.X.1453); s. 390, nr 2960 (6.XI.1453); s. 393, nr 2978, 2979 (7.XII.1453); s. 395, nr 2992, 2993 (21.XII.1453), nr 2994 (22.XII.1453); s. 411-412, nr 3121 (24.V.1454; nobil. Wlodek de Coczarow / nobil. Wlotkonis Coczarowsky); s. 417, nr 3152 (19.VIII.1454), nr 3153 (19.VIII.1454); s. 419, nr 3168 (2.IX.1454), nr 3172 (5.IX.1454); s. 421-422, nr 3189 (15.IX.1454); s. 471, nr 3516 (20.II.1456); s. 472, nr 3523 (5.III.1456); s. 473, nr 3534 (19.III.1456); s. 511, nr 3823 (31.V.1454); t. 15. – S. 26, nr 175 (11.XI.1457); s. 421, nr 3127 (20.II.1461); t. 19 / [Oprac. A. Prochaska]. – Lwów, 1906. – S. 502, nr 2801 (25.IX.1461; Nblis. Wlodek de Przedzyn alias de Cocyerow filius nblis. Stanislai de Mithulyn); s. 503, nr 2802, 2803 (25.IX.1461).

²⁷ Ibid. – Т. 14. – S. 275, nr 2139 (22.XI.1448; gsam. Katherinam Mithulynska tenutariam bonorum Hranow); t. 15. – S. 196, nr 1558 (20.XII.1476); s. 491, nr 3859 (19.IV.1478), nr 3860; s. 492, nr 3872 (26.VI.1478); t. 19. – S. 176, nr 877 (11.XI.1476); s. 178, nr 890 (13.I.1477); s. 179, nr 896 (24.II.1479; nblem Katherinam consortem nobilis Coczurowsky); s. 194, nr 1005 (9.VI.1482); s. 213, nr 1138 (19.V.1488); s. 243, nr 1356 (23.I.1486); s. 248, nr 1375 (3.IV.1486); s. 253-254, nr 1403 (11.IV.1485); s. 257, nr 1424 (18.VI.1487); s. 260, nr 1433 (7.I.1488), nr 1438 (19.V.1488); s. 485, nr 2691 (перед 1446; gsam. Katherinam uxorem Stanislai Mythulynsky).

²⁸ Ibid. – Т. 14. – S. 505, nr 3759 (19.V.1452; Inter dom. Nicola Romanowski et Wlodkonem tenutarium in Hranow terminus est positus ad limitandum una septimana post pros. f. Assumpcionis Marie inter Koczergow et Kraclynczicze et infra hinc non debent falcare).

²⁹ Достатньо рідкісне ім'я чоловіка Катерини Коцурівської спонукає до припущення, що йдеться про Протаса з Бортник та Скоморох. В середині XV ст. він займав уряд жидачівського

(tenentarios) названих сіл³⁰ (вочевидь, брат Влодко помер значно раніше за Катерину).

Ще однією власницею Коцурова була Мілохна (Клара³¹), одружена з Мацеєм (Матіасом ?) Голдачем з Ульвівка (або Ульгувека)³² (пізніше відомий в документах як Голдач з Заланева (de Zalunewye))³³. Мілохна-Клара була

підкоморія (ні попередників, ні наступників у Протаса не було – надалі цей уряд «автоматично» обіймав кожен львівський підкоморій). Якщо наше припущення вірне, то Катерина була його другою дружиною. З першою – Федькою, донькою Сенька Лопатича з Остолович, – він розлучився ще у 1450 р. З записів у гродських актах, що стосуються процесу розлучення, дізнаємося, що обое були православними українцями (Urządnicy województwa ruskiego XIV-XVIII wieku (ziemie halicka, lwowska, przemyska, sanocka): spisy / Oprac. K. Przyboś. – Wrocław, 1987. – S. 177, nr 1446; AGZ. – T. 14. – S. 163, nr 1323 (8.III.1445); s. 168-169, nr 1358; s. 169, nr 1360, 1361 (10.IV.1445); s. 187, nr DXXV (17.IX.1445; Prothasio de Skomrochy Subcam. Zudaczou.); s. 244, nr 1939 (16.VIII.1447); s. 246, nr DCCXXXIV (5.X.1447); s. 270, nr 2107 (22.VII.1448); s. 272, nr 2120 (30.IX.1448); s. 275, nr 2134 (22.X.1448), nr 2135 (31.X.1448); s. 292, nr 2257 (17.VI.1450; nobil. Prothassium [de] Borthniki actorem et F[yedkam] uxorem eius ac Syenk[onem de] Lopathycz patrem Fyedcze), nr 2258-2261 (18.VI.1450; nr 2258); s. 293, nr 2265, 2267-2270 (18.VI.1450; nr 2269; nobil. Prothassium de Borthnyki ex una et Fyedkam Ruthenam uxorem legitimam. ipsius Prothassii Rutheni, filiam nobil. Syenkonis Lopathycz de Ostalowicz[e] pro et super certis [ar]ticularis super divorciacione matrimon[ii]); s. 298, nr 2299-2301 (10.VIII.1450); s. 299, nr 2308, 2310 (28.VIII.1450), nr DCCCXCIII (1 IX 1450)).

³⁰ AGZ. – T. 15. – S. 105, nr 743a (26.III.1470; nobil. Katherinam et Prothassium virum suos tenentarios in Coczarow); ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 4, с. 146 (25.IV.1470; перест: AGZ. – T. 10. – S. 9, nr 140).

³¹ Під цим іменем Мілохна згадується у документі, датованому 5 січня 1498 р. (у львівські гродські акти помилково вписаний під 1598 р.), в якому йдеться про надання нею 350 гривень позики братам Пйотру, Отго і Рафалу з Ходча з правом зайняти їх дідичні села Матіїв та Руда (пізніше увійшли до складу Рогатинської королівщини) в разі несплати боргу (ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 14. с. 289-290; перест: AGZ. – T. 10. – S. 12, nr 175).

³² Дослідники по-різному трактують згадки про представників родини Голдачів з приставкою «de Holkow / de Golkow / de Volkouysko» (AGZ. – T. 12 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – Lwów, 1887. – S. 296, nr 3186 (4.VI.1464; nobili Mathie alias Goldacz de Golkow). На думку Адама Бонецького, йдеться про Вовків (не уточнюється, шоправда, про який саме) (*Boniecki A. Herbarz Polski. – Warszawa, 1903. – T. 6. – S. 183*). Анджей Янечек натомість пише, що син Мацея, Пйотр Голдач, локатор містечка Угринів, походив «з Залуева і Волковиськ у Галицькій землі» (*Janeczek A. Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego: województwo belskie od schyłku XIV do początku XVII w. – Wrocław, 1991. – S. 254; AGAD. – MK, sygn. 30, k. 46-47 (перест: MRPS. – Pars 4, vol. 1. – P. 147, nr 2532 (14.IX.1515; Petri Goldacz de Zalimow); k. 130 v.-131 (перест: MRPS. – Pars 4, vol. 1. – P. 154, nr 2648 (20.I.1518; Petro Goldacz de Volkouiska))*). Ряд документів XV-XVI ст. (надання Земовітом сіл в Белзькому повіті Павлові з Радзанова 1388 р., запис Казимира IV Анджею Магері з Переводова 1466 р. та ін.) дають можливість ототожнити Holkow / Golkow з Ульвівком біля Сокаля або ж із Ульгувеком неподалік Томашува (ZDM. – Cz. 4. – S. 235, nr 1083 (31.XII.1388, 17.II.1525; AGAD. – MK, sygn. 39, s. 231-234; перести: MRPS. – Varsoviae, 1912. – Pars 4, vol. 2. – P. 311, nr 14164; vol. 3. – S. 363, supplement nr 338 → Wolchowo); MK, sygn. 35, k. 451-454 (11.XII.1466, 10.XI.1521; перести: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 251-252, nr 13021; vol. 3. – S. 408, supplement nr 1001 → Holkow); MK, sygn. 61, k. 256-257 (5.IV.1540; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 150, nr 20258 → Woltow); MK, sygn. 62, k. 302-304 (22.VIII.1541; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 167, nr 20600 → Holkow prope Sokal capitaneatus Belzensis)). Що стосується назви Volkouysko, то, ймовірно, йдеться про село Вилків біля Грубешева (пол. Wilków, Wołkowyja) (SG. – T. 13. – S. 875).

³³ AGZ. – T. 19. – S. 179, nr 897 (24.II.1479; Nblis. Mathias Goldacz [...] nbli. Katherina Coczurowska teszcza sua); s. 233, nr 1307 (18.I.1479).

донькою Катерини, однак достеменно невідомо якої – чи згаданої вище, чи Катерини Авданцівни³⁴, дружини³⁵ Миколая Коцурівського³⁶. В актових джерелах згадується інцидент, який трапився влітку 1474 р.: власник сусідньої маєтності Анджей Романовський пограбував Мілохну (з жінки було знято золоті та срібні коштовності, а також перли загальною вартістю 1 000 гривень), викрав її та «arestaret in fortalicio³⁷ in Romanow»³⁸. Деталі цієї витівки озвучував перед Львівським гродським судом Голдач. Замість Анджея у суді перебував його брат Якуб³⁹ (детальніше про цю родину – нижче).

Половину Коцурова у 1461 р. утримував у заставі Пйотр з П'ящич (як і Камйонацькі, походив з Серадзького воеводства)⁴⁰. Можливо, (спів)власниками села якийсь час були також Петро (Петрик)⁴¹ та Іван⁴² Коцурівські, однак з огляду на брак джерел немає можливості стверджувати факт володіння. Не знаємо й про те, ким доводилися Іван і Петрик згаданим вище Коцурівським.

В XVI ст. Коцурів належав Цебровським (Чебровським). Зокрема в 1540 р., коли селом володів Вінцент Чебровський, воно отримало німецьке право⁴³. До кінця століття власниками поселення у джерелах виступають Миколай⁴⁴ (син Вінцента⁴⁵), Ян⁴⁶ і Маргарита⁴⁷ Чебровські.

³⁴ Катерина Авданцівна походила з роду Авданців-Бучацьких – її батьком був Мацько (Мачек) Авданець з Німшина та Рукомиша (AGZ. – Т. 12. – S. 227, nr 2611 (9.IV.1453; nobili Mathie alias Awdanie[cz] de Rucomyeszye); s. 345, nr 3551 (7.I.1472; Nobil. Katherina filia olim nobil Mathie Awdanyecz de Nyenczyn).

³⁵ Ibid. – S. 374, nr 3811 (19.III.1470; nobil. Katherinam consortem nobil. Coczurowski); s. 409, nr 4101 (12.VII.1473; Nobil. Nicolaus Coczurowski cum sua consorte nobili Katherina).

³⁶ Ibid. – S. 359, nr CCLII (20.VI.1474; Nicolao de Coczurow); t. 14. – S. 166, nr 1344 (1.IV.1445); s. 507, nr 3180 (16.XI.1453); t. 15. – S. 165, nr 1285 (22.X.1473; nobil. Nicolaus Coczarowsky); s. 491, nr 3858 (1.V.1478); s. 492, nr 3871, 3874 (26.VI.1478).

³⁷ Мовиться або про темницю, або про замок, або про оборонний двір, див.: *Пишук В.* Укріплені міста, замки, оборонні двори та інкастельвані сакральні споруди Львівщини XIII-XVIII ст. (каталог-інформатор). – Львів, 2008. – С. 127.

³⁸ AGZ. – Т. 19. – S. 525, nr 2912 (20.IX.1474).

³⁹ Ibid. – Т. 17 / [Oprac. A. Prochaska]. – Lwów, 1901. – S. 438, nr 3637, 3638 (після 22.VIII.1474); t. 19. – S. 525, nr 2912 (20.IX.1474).

⁴⁰ Ibid. – Т. 19. – S. 502, nr 2801 (25.IX.1461; Nblis. Wlodek de Przedzyn alias de Cocyerow filius nblis. Stanislai de Mithulyn recognovit, quia nbli. Petro de Pyaschczicze vendidit et resignavit mediam villam Coczerow in distr. Leop. pro septuaginta quinque marcis et obligatus est); s. 503, nr 2802 (25.IX.1461; Nblis. Petrus de Pyaschczicze recognovit, se teneri nbli. Wlodkoni de Cocyerow viginti et quinque marcas pro medietate ville Coczerow).

⁴¹ Ibid. – Т. 14. – S. 413, nr 3129 (7.VI.1454; Nobil. Petrus de Coczvrow); t. 15. – S. 423, nr 3143 (1462); s. 431, nr 3238 (15.VI.1464; nobil. Pyetryk de Coczarow); s. 435, nr 3279 (14.VII.1464); s. 436-437, nr 3294 (8.VI.1464; Nobil. Petrus alias Pyetryk de Coczarow).

⁴² Ibid. – Т. 14. – S. 443, nr 3332 (7.V.1455; Iohanne Coczerowski).

⁴³ AGAD. – MK, sygn. 59, k. 324-325 v. (2.I.1540; perect: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 140, nr 20066).

⁴⁴ AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 399 (1567).

⁴⁵ Ibid. – MK, sygn. 61, k. 306 v.-307 (20.IV.1540; perect: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 152, nr 20298); sygn. 67. – K. 308-308 v. (25.III.1545; perect: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 241, nr 21949).

⁴⁶ Źródła dziejowe (далі скорочення: ŹD). – Warszawa, 1902. – Т. 18, cz. 1 / [Wyd. A. Jablonowski]. – S. 63 (1578 p.); AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 807 (1581 p.).

⁴⁷ AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 910 (1589 p.).

Приналежність села Звенигород також вдається встановити з кінця XIV ст. На думку Я. Шишки, однією його частиною в цей період міг володіти згаданий вище Михайло Жаба, по смерті якого вона перейшла до Волчковичів (Ходорівських)⁴⁸. Останні у 1415 р. отримали другу половину Звенигорода – в цьому році Свенх (Свах) з Гранова (родич третьої дружини Ягайла Ельжбети Грановської) передав Дмитрові Волчковичу свою частину цього села, отримавши взамін Ходорківці і Сеняву у Львівській землі⁴⁹. Надалі Звенигородом спільно володіли син Дмитра Станіслав Ходорівський⁵⁰ та його дружина Ельжбета Бучацька⁵¹, хоча в джерелах поруч з іменами братів Станіслава – Яна та Юрші⁵² – також зустрічаємо формулювання «з Ходорівставу та зі Звенигорода»⁵³.

З кінця XV ст. село утримував львівський підстолий Миколай Карнковський⁵⁴ з Медухи⁵⁵. У другому шлюбі з Фенною-Доротою (донькою Яна Коритка з Погірців) в Миколая було двоє синів. Старший син Ян обрав духовну кар'єру⁵⁶, тому в 1515 р. продав Звенигород із сусіднім Жуковом братам Яну і Рафалу Кориткам⁵⁷. З чотирьох синів останнього власником Звенигорода джерела називають Бартоломея⁵⁸. В кінці XVI ст. село утримував син Бартоломея Станіслав⁵⁹.

Повертаючись до Завіш, зауважимо, що донька Яна Завіши Барбара у 1465 р. вийшла заміж за холмського підкоморія Станіслава Тенчинського

⁴⁸ Szyszka J. Formowanie i organizacja dóbr monarszych... – S. 122.

⁴⁹ Згідно тексту документа, села знаходилися у Галицькому повіті: villarum Chodorowicze et Sjenŷawa in districtu Haliciensi consistentiu[m] (4.I.1415; 5.III.1540; AGAD. – MK, sygn. 61, k. 140-142 v.; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 145, nr 20156; s. 375, supplement nr 508).

⁵⁰ AGZ. – Т. 14. – С. 69, nr 562 (14.XII.1442; nobil. Stanislai de Smigrod); s. 366, nr 2799 (20.IV.1453; Nobil. Stanislaus de Chodorowstaw alias heres de Szmigrod).

⁵¹ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1900. – Т. 3. – С. 31; AGZ. – Т. 12. – С. 396, nr 4009 (1465).

⁵² AGZ. – Т. 14. – С. 134, nr 1090-1092 (23.V.1444; nr 1092: nobil. Stanislaum, Iohannem et Iurscham fratres de Zmigrod alias de Chodorowstaw).

⁵³ До згадок про Звенигород у джерелах XV ст. слід ставитися вкрай обережно – по перше, населений пункт з такою ж назвою знаходиться неподалік Бучача; по друге, цей топонім часто записувався в документах як Zmigrod / Smigrod, аналогічно до села Жмігруд (а точніше двох сіл – Старий і Новий Жмігруд біля Ясла, з якими була пов'язана шляхетська родина Стадницьких).

⁵⁴ AGZ. – Т. 15. – С. 240, nr 1857 (1.IX.1486; gsum. Nicolaum Carnkowski heredem de Smygrod Subdfm. Leopold.); s. 525, nr 4199 (30.IV.1484).

⁵⁵ Миколай Карнковський з Медухи та Букачівців займав уряди галицького мечника (1474-1481) і львівського підстоля (1483-1488). А. Бонецький пише, що він був також «галицьким воєводою» у 1456 р. (Urządnicy województwa ruskiego... – S. 48, nr 138; s. 139, nr 1066; s. 346; *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1906. – Т. 9. – С. 267-268).

⁵⁶ Молодший син Миколая Карнковського Тадеуш, який мав трьох синів, узагалі покинув Руське воєводство (*Boniecki A.* Herbarz Polski. – Т. 9. – С. 267-268).

⁵⁷ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Warszawa, 1907. – Т. 11. – С. 205; AGAD. – MK, sygn. 86, k. 24-26 v.

⁵⁸ *ŹD.* – Warszawa, 1902. – Т. 18, cz. 1. – С. 70 (1578 p.).

⁵⁹ *Boniecki A.* Herbarz Polski. – Т. 11. – С. 205.

(† 1482 або 1484), а в 1486 р. – за Яна-Амора Тарновського (на момент шлюбу був краківським воєводою, з 1491 р. обіймав уряд краківського каштеляна), який і одіичив на початку XVI ст. Старосільську маєтність⁶⁰.

За час володіння ключем Тарновськими окремі села в його складі передавалися в заставу. В 1537 р. син Яна і Барбари, теж краківський каштелян Ян записав галицькому підкоморію Яну Гологірському 2 300 злотих на Старому Селі⁶¹, а в 1557 р. – 3 200 злотих на Лопушній, Вільхівцю та Суходолі Габрієлю Тарлу⁶².

Донька Яна Тарновського та його третьої дружини Зоф'ї Шидловецької – Зоф'я – в 1553 р. вийшла заміж за князя Василя-Костянтина Острозького. В 1570 р.⁶³ у його власності опинилося шість поселень загальною площею 116 ланів: Будьків (17 л.), Вільховець (8 л.), Глібовичі (26 л.), Гринів (20 л.)⁶⁴, Лопушна (22 л.), Підмонастир (9 л.), Старе Село (25 л.), Суходіл (18 л.), Шоломия, або Шоломинь (17 л.)⁶⁵.

По смерті князя у 1608 р. комплекс відійшов до сина Януша, краківського каштеляна⁶⁶. Його зусиллями усі володіння (24 міста та близько 600 сіл) Острозьких отримали статус ординації, тобто ставали неподільною цілістю. Януш помер у 1620 р., не залишивши по собі сина. Його єдина донька Євфросинія вийшла заміж за князя Олександра Заславського, у власність якого перейшла ординація разом з титулом князів Острозьких⁶⁷.

Син Олександра Владислав-Домінік перебудував у 1642 р. оборонний замок у Старому Селі. У другому шлюбі з дочкою краківського каштеляна Катажиною Собеською (сестрою короля Яна III) в нього в 1650 р. народився син Олександр-Януш (прожив лише 22 роки). По смерті цього останнього по мечу представника роду Заславських спадок перейшов до його рідної сестри Теофілії, яка у 1671 р. стала дружиною польного коронного гетьмана князя Дмитра-Єжи Вишневецького, а в 1683 р. вдруге вийшла заміж за великого коронного маршалка Юзефа-Кароля Любомирського.

Матір Теофілії Катажина Заславська після смерті першого чоловіка (1656 р.) вийшла заміж за віленського воєводу князя Міхала Радзивіла

⁶⁰ *Schneider A. Staresiolo pod Lwowem.* – S. 7.

⁶¹ AGAD. – MK, sygn. 54, k. 221-221 v.; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 71, nr 18825 (11 IX 1537).

⁶² AGAD. – MK, sygn. 90, k. 149-151; перест: MRPS. – Pars 5, vol 1. – Varsoviae, 1919. – P. 121, nr 1961 (13.I.1557).

⁶³ У 1567 р. помер без нащадків молодший брат Зоф'ї Ян-Кшиштоф, а в 1570 р. померла і вона сама. А. Шнайдер помилково називає Яна-Кшиштофа старшим сином гетьмана (народився у 1537-му, Зоф'я – в 1534 р.), див.: *Schneider A. Staresiolo pod Lwowem.* – S. 9.

⁶⁴ Гринів перейшов до рук кн. Острозьких від Коритків (а саме львівського писаря Бартоломея, згаданого тенутарієм Гринева у поборовому реєстрі 1552 р. (AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 401 v.).

⁶⁵ *ŻD.* – Warszawa, 1902. – T. 18, cz. 1. – S. 76.

⁶⁶ *Schneider A. Staresiolo pod Lwowem.* – S. 10.

⁶⁷ *Ibid.* – S. 11.

(1658 р.). Подружжя посідало Старе Село до смерті Катажини (1694 р.), після чого Теофілія внесла маєтковий комплекс⁶⁸ у склад володінь Любомирських⁶⁹.

На мапі 2 можемо простежити, що впродовж XVIII ст. територія комплексу значно зросла за рахунок поселень на північному сході від нього. Основу цього територіального набутку складало давнє ділицтво родини Романовських-Свірзьких (села Городиславичі, Підгородище та Романів). Романовські походили від боярської родини Детьковичів⁷⁰ – на це вказує ім'я Гліба (Йогана) Детьковича з Романова⁷¹, який, імовірно, був кровно спорідненим з іншими Детьковичами, згаданими в документах кінця XIV ст. (Василем⁷², Андрієм⁷³ та «паном Детьком з Зубри⁷⁴»). Не вдаючись детально в перелічення всіх представників родини Романовських, які володіли названими селами⁷⁵, зауважимо лише, що після шлюбу в 1488 р. Беати Романовської з Пйотром Одновським Городиславичі, Підгородище та Романів перейшли у володіння Гербуртів⁷⁶.

⁶⁸ Короткий період на початку XVIII ст. ключ перебував у власності Сенявських. Ельжбета Любомирська (донька великого коронного маршалка Станіслава-Геракліуша Любомирського) володіла ним спільно з чоловіком, великим коронним гетьманом, краківським каштеляном Адамом-Миколаєм Сенявським (*Schneider A. Staresioło pod Lwowem...* – S. 14).

⁶⁹ *Ibid.* – S. 13-14.

⁷⁰ *Szyska J. Formowanie i organizacja dóbr monarszych...* – S. 70.

⁷¹ *Katalog Niewodniczańskiego.* – S. 16, nr 33 (6.XII.1396); s. 21, nr 46 (23.VI.1413); AGZ. – Lwów, 1870. – T. 2 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – S. 62, nr XXXVII; *Pozov B.* Українські грамоти. – Київ, 1928. – Т. 1. – С. 81, № 44 (14.V.1412); AGAD. – МК, sygn. 61, k. 141 v. (4.I.1415).

⁷² AGZ. – T. 2. – S. 15, nr IX (1378 р.).

⁷³ *Ibid.* – T. 8 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – S. 20, nr XIII (10.XI.1378).

⁷⁴ *Materiały historyczne // Przegląd Archeologiczny we Lwowie / Pod red. K. Widmanna.* – Lwów, 1882. – S. 72, nr 1.

⁷⁵ Історії родини Романовських-Свірзьких та їхніх володінь присвячені чотири підрозділи другого розділу дослідження польського історика Юзефа Відаєвича (*Widajewicz J. Z przeszłości Buszcza: studjum historyczne.* – Poznań, 1925. – S. 32-112). Зауважимо лише, що користуючись, в основному, матеріалами «Aktów grodzkich i ziemskich», на ряд питань автор книги все ж не дає відповідей. Так, залишається невідомим, хто такі: «Олюхна з Городиславич» (AGZ. – T. 14. – S. 61, nr 507 (12.X.1442; Oluchnam de Rodislawycze); s. 62, nr 509 (12.X.1442); s. 63, nr 518, 519, 522 (26.X.1442); s. 65, nr 534, 535 (9.XI.1442); s. 66, nr 542 (23.XI.1442)), «Стефан Осташевич Романовський з Городиславич» (9.VII.1451; *Ibid.* – S. 323, nr 2495: *Stepan Ostaschewycz de Hrodyslawice domini Romanowski*) та «Петро Мшуровський (Мсуровський) з Городиславич» (*Ibid.* – S. 31, nr 236 (7.IV.1441; nobil. Petrum Mszurowsky de Rodzislauycze); s. 39, nr 315 (18.VIII.1441; nobil. Petri Mszurowsky de Hrodislawicze); s. 499, nr 3725 (1441). Невірно ідентифікована особа чоловіка Ядвіги Романовської (1.III.1471; *Ibid.* – T. 17. – S. 48, nr 521: *Nobil. Iohannes Fedrouicz Kulcziski recognovit, quia nobili Hedugi Romanowska filie nobil. Iohannis Romanowski consorti sue sexcentos flor. dotis et alios sexcentos flor. dotalicii super medietatem omnium bonorum suorum assecurat*). Мова йде не про Яна Федровича Кульчицького, а про Яна «Саса» Федровича, сина Фредра з Плешевич (*Przyboś K. Fredrowie herbu Wończa – domus antiqui moris virtutisque cultrix // Rocznik Polskiego Towarzystwa Heraldycznego / Red. Stefan K. Kuczyński.* – Warszawa, 1997. – Nowej serii t. 3 (14). – S. 84-86, 108). До того ж, Відаєвич у книзі чомусь називає Ядвігу Гелену (*Widajewicz J. Z przeszłości Buszcza...* – S. 79).

⁷⁶ *Widajewicz J. Z przeszłości Buszcza...* – S. 57, 97-98, 99; *Cynarski S. Herburt Odnowski Mikołaj // PSB.* – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1961. – T. 9/3, zesz. 42. – S. 446; *Łaszczynska O. Herburt Piotr z Felsztyna, Boisk, Odnowa, zwany Odnowskim // Ibid.* – S. 450.

Син Пйотра – львівський староста і краківський воєвода Миколай – не залишив потомства, тому передав володіння своїй сестричці⁷⁷ Анні Чурилівні, дружині войницького (з 1553 р. сандомирського) каштеляна Станіслава Мацеєвського⁷⁸. В другій половині XVI ст. селами Городиславичі, Підгородище та Романів володів руський воєвода Гієронім Сенявський⁷⁹. В середині XVII ст. ці населені пункти разом із Селиськими, Підсосновом, Пліховом та Германовом склали комплекс власності його правнука – львівського старости Адама-Гієроніма Сенявського⁸⁰.

⁷⁷ Анна зі Стоянич Чурилівна-Мацеєвська була сестрицею львівського старости, донькою його сестри Катажини. Окрім того, вона доводилася сестрою Ельжбеті, дружині Якуба Гербурта. Миколай і Якуб Гербурти були далекими родичами (*Boniecki A. Herbarz Polski. – Warszawa, 1901. – Т. 4. – С. 35; Kowalska H. Maciejowski Stanislaw // PSB. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, 1974. – Т. 19/1, zesz. 80. – С. 70; Malecki J. Herburt Jan // PSB. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1960-1961. – Т. 9/3, zesz. 42. – С. 442; Cynarski S. Herburt Odnowski Mikołaj // Ibid. – С. 447*).

В Коронній Метриці зберігаються маєткові транзакції Гербуртів і Мацеєвських, дотичні названих сіл і датовані 13 квітня 1553 р.:

1. передання Анною зі Стоянич, дружиною войницького каштеляна Станіслава Мацеєвського, в довічне володіння половини ділчих сіл (серед яких у Львівській землі Городиславичі, Підгороддя, Під'ярків, Романів та Яглуш) Яну, сину Якуба Гербурта з Фульштина та його дружини Ельжбети (рідної сестри Анни) (AGAD. – МК, sygn. 83, k. 231 v.-232 v.; регест: MRPS. – Pars 5, vol. 1. – P. 99, nr 1564);

2. донація маєтностей Миколая Гербурта-Одновського (в т. ч. вищеназваних сіл) сестричці Анні зі Стоянич (AGAD. – МК, sygn. 83, k. 233-234; регест: MRPS. – Pars 5, vol. 1. – P. 99, nr 1565);

3. надання в пожиттєву оренду Анною зі Стоянич поселень (в т. ч. перелічених у першому документі) Миколаю Гербурту-Одновському (AGAD. – МК, sygn. 83, k. 234-235; регест: MRPS. – Pars 5, vol. 1. – P. 99, nr 1566).

Керуючись документами, можемо припустити що після смерті Миколая Гербурта в 1555 р. Анна продовжувала володіти селами Городиславичі, Підгороддя, Під'ярків, Романів та Яглуш разом зі своїм чоловіком Станіславом Мацеєвським, а по смерті останнього в 1563 р. самотійно. Оскільки нам не вдалося відшукати у джерелах згадки про володіння названими селами племінником Анни, Яном Гербуртом, припускаємо, що він втратив це право.

⁷⁸ *Cynarski S. Herburt Odnowski Mikołaj // PSB. – Wrocław-Warszawa-Kraków, 1960-1961. – Т. 9/3, zesz. 42. – С. 446-447.*

⁷⁹ Нам не вдалося точно встановити, за яких обставин ділцтво Мацеєвських перейшло до руського воєводи Гієроніма Сенявського. Вдова Станіслава Анна вже не виходила заміж, а її син Каспер не виступає у джерелах власником Романова та сусідніх сіл. Можливо, Сенявський отримав їх в якості посагу від своєї третьої дружини, також Анни, доньки люблінського старости Миколая Мацеєвського. Гієронім одружився з нею 2 березня 1573 р., вже через рік – 18 червня 1574 р. – Анна померла, їх спільний син Єжи прожив лише 5 днів. Войницький каштелян Станіслав (чоловік Анни Чурилівни і власник Романова) та люблінський воєвода Миколай (тесть Сенявського) були близькими родичами (батько Станіслава, люблінський каштелян Бернард, та батько Миколая, сандомирський стольник Каспер – рідні брати). Іншими словами, ми припускаємо, що Анна Мацеєвська через певний час після смерті свого чоловіка, передала його двоюрідному брату право власності над Романовом і околицями. Той, у свою чергу, передав їх доньці Анні, а та – своєму чоловіку Гієроніму Сенявському (*Kowalska H. Maciejowski Bernard // PSB. – Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk. – Т. 19/1, zesz. 80. – С. 47; Kowalska H. Maciejowski Kasper // Ibid. – С. 58; Kaniewska I. Maciejowski Mikołaj // Ibid. – С. 62; Dworzaczek W. Maciejowski Samuel // Ibid. – С. 64; Plewczyński M. Sieniawski Hieronim // PSB. – Warszawa-Kraków, 1996. – Т. 37/1, zesz. 152. – С. 121*).

⁸⁰ Про це свідчить колективний юрамент, складений 27 травня 1649 р. перед Львів-

Села Водники і Пліхів (Пліхно, Плиска) всередині Старосільського ключа тривалий час належали до коронних маєтків, постійно перебуваючи в заставі⁸¹. З 1540 по 1567 р. ними володіли Тарновські – краківський каштелян Ян⁸² і його донька Зоф'я⁸³. Згідно інвентаря 1763 р. (про документ – нижче), села знову входили до досліджуваної маєтності.

Історію залонення теренів Старосільського ключа слід розпочати з Черепова (Черепниська) – великого поселення, на базі котрого, на думку А. Шнайдера, виникли три села – Черепин, Давидів і Старе Село⁸⁴. В 1415 р.

ським гродським судом представниками знищених татарським нападом сіл у власності Сенявського. Згідно документу, присягнули: Мартин Лециків з Романова, Іван Немців з Підгородища, Сенько Медулин з Селиськ та Ваньківців, Гриць Карпів з Городиславич, Іван Волков з Під'яркова, Луць Козаков з Підсоснова, Лучка Кавака з Германова (Жерела до історії України-Руси. – Львів, 1901. – Т. 5.2 / Під ред. С. Томашівського. – С. 243-244, № 390).

⁸¹ Осіб, які утримували у заставі перелічені села до 1567 р. називає Януш Шишка – це були Йов Сокольницький, Ян Дідушицький, Ян, Пйотр, Бартоломей та Рафал Коритки і дружина останнього Зоф'я з дому Шараумунських (*Szyszka J. Formowanie i organizacja dóbr monarszych...* – S. 261-262; AGAD. – МК, sygn. 24, k. 358 v. (15.XI.1510; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 75, nr 9741); МК, sygn. 25, k. 34 (16.IV.1511; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 1. – P. 67, nr 1134); МК, sygn. 33, s. 819 (14.VI.1520; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 229, nr 12616); МК, sygn. 35, s. 821 (15.VII.1522; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 284, nr 13265); МК, sygn. 36, s. 632-633 (15.IV.1524; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 297, nr 13891); МК, sygn. 39, s. 282-284 (27.III.1525; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 313, nr 14200); AGAD. – МК, sygn. 43, s. 38-39 [k. 19 v.-20] (8.VIII.1527; перест: MRPS. – Pars 4, vol. 2. – P. 363, nr 15279). У кінці XVI – на початку XVIII ст. Відники з Пліховом утримували: Анджей Болек і його дружина Анна з Пйотрковіц (25.VIII.1595; ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 394, с. 1518-1519; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 173, nr 2695); Адам Калиновський (18.XII.1620; ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 374, с. 947; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 210, nr 3345); Габріель Сільницький (з дружиною Анною з Заклічина), як львівський ловчий (20.VIII.1660, 4.II.1662; *Lustracja województwa ruskiego 1661-1665.* – Wrocław, 1974. – Cz. 2 / Wyd. E. i K. Arłamowscy. – S. 21), і як каменецький каштелян (11.III.1679; ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 439, с. 444-446; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 340, nr 5671); Станіслав Щука (8.X.1690; ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 458, с. 2075-2077; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 362, nr 6079); полковник Кшиштоф Гондорф і дружина Кристина (з дому Курчів) – попередніми власниками були Антоній і Радзиня Щуки (20.VII.1699; ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 478, с. 1407-1409; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 378, nr 6354); капітан королівського регіменту Єжи Гондорф (19.IX.1718; ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 194, с. 980-981; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 402, nr 6787).

⁸² Ян Тарновський викупив їх у Рафала, Бартоломея та Пйотра з Коритків у лютому 1540 р., в березні – отримав право пожиттєвого володіння над ними (разом з королівським селом Гаї, яке перейшло до Тарновських від буського судді Пйотра Голдача), у червні – дідичного (AGAD. – МК, sygn. 57, k. 198 v.-199 (перест: MRPS. – Pars 4, vol. 1. – P. 390, nr 6729; 12.II.1540); AGAD. – МК, sygn. 57, k. 201-202 (перест: MRPS. – Pars 4, vol. 1. – P. 394, nr 6789; 22.III.1540); AGAD. – МК, sygn. 62, k. 58 v.-61 (перест: MRPS. – Pars 4, vol. 3. – P. 156, nr 20371; 26.VI.1540)).

⁸³ В 1567 р. Зоф'я передала Відники та Пліхів перемишльському підкоморю Яну Гербурту (AGAD. – МК, sygn. 100, k. 343-343 v. (перест: MRPS. – Pars 5, vol. 2. – Warszawa, 1961. – P. 228, nr 9957; 20.VI.1567).

⁸⁴ Специфічна риса середньовічного оселення західноукраїнських земель полягала в тому, що давнє село не обов'язково складалося з єдиної суцільної території забудови. Поселення могло бути сформоване з низки дворич, розкиданих на достатньо значних відстанях. При

Старосільська маєтність (мапа 2)

Старосільська маєтність
впродовж XV - XVIII ст.

- маєтність Куровських
(кінець XIV ст.)
- маєтність Тарновських-
Острозьких (XVI ст.)
- маєтність Любомирських-
Чарторийських
(пер. пол. XVIII ст.)

Різновиди власності
станом на XVIII ст.

- королівська
- шляхетська
- духовна
- міська
- шляхетська / духовна

Пйотр з Курова надав останньому німецьке право⁸⁵. Тим не менше, актові матеріали пізнішого часу згадують про тивунів у населених пунктах маєтності та околиць (Якуб зі Звенигорода⁸⁶, Гринь з Будькова⁸⁷, Климент з Під'яркова⁸⁸, Гліб з Відник⁸⁹, Іван з Романова⁹⁰).

Таблиця 1. Населені пункти Старосільського маєткового комплексу та перші згадки про них у джерелах

Населений пункт	Дата першої згадки	Джерело першої згадки
Будьків	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Ваньківці	1649	Жерела до історії України-Руси. – Львів, 1901. – Т. 5.2 / Під ред. С. Томашівського. – С. 244.
Відники	27 IX 1389	ZDM. – Т. 6. – S. 67, nr 1560.
Вільховець	1510	AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 20, k. 171.
Волощина	1696	ЦДІАЛ. – Ф. 10, оп. 1, спр. 118, с. 137.
Гаї	31 X 1391	Materiały archiwalne, wyjęte głównie z Metryki Litewskiej od 1348 do 1605 roku / Wyd. A. Prochaska. – Lwów, 1890. – S. 6, nr 9.
Глібовичі	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Городиславичі	23 VI 1413	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 21, nr 46.
Гринів	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.

цьому окрему назву мали як загалом весь населений пункт, так і окремі дворища у ньому. Останні з часом виокремлювалися в повноцінні села. Інша справа, що в актових документах писарі оперували занадто вузькою термінологією (*villa, curia, agra*), щоб окреслити такі специфічні поселенські форми. Детальніше про це див.: *Szyska J. Formowanie i organizacja dóbr monarszych...* – S. 31-32).

⁸⁵ Німецьке право отримували шість сіл у володінні Пйотра (Старе Село, Кухничі, Будьків, Підмонастир, Дубовичі та Глібовичі), об'єднаних спільною назвою – Старе Село. Це дозволяє припустити, що перелічені поселення виокремилися зі складу єдиного «давнього» Старого Села, яке у свою чергу виникло на базі давнього Черепова. Відтак, припущення А. Шнайдера можемо скоригувати таким чином: на основі Черепова виокремилося не три, а щонайменше вісім населених пунктів. В 1415 р. відбувся процес, зворотній вищеозначеному – об'єднання (нехай і формальне) повноцінних сіл в одне (відстань між найвіддаленішими «дворищами» у ньому – «новим» Старим Селом та Глібовичами складає 8,5 км по прямій і 12 км по течії р. Давидівки, вздовж якої були розташовані усі названі в документі 1415 р. села-дворища). За 150 гривень львівський міщанин Ганко ставав солтисом «нового» Старого Села, отримуючи у володіння 6 ланів, право зведення млинів, корчем, кузень, встановлення бортів та ремісничих яток (шевських, різничих, суконних, рибних), копання саджавок (невеликих ставків для розведення риби) (31.V.1415; Katalog Niewodniczańskiego. – S. 22, nr 47).

⁸⁶ AGZ. – Т. 14. – S. 95, nr 748 (17.V.1443; Iacobus Thywn de Smigrod nobilis Iurscha de Chodorowstaw).

⁸⁷ Ibid. – Т. 15. – S. 106, nr 759 (27.VII.1470; Hryn Tywn suus de Budkow).

⁸⁸ Ibid. – Т. 14. – S. 446, nr 3353 (30.V.1455); s. 446, nr 3354 (30.V.1455; Clemens Thywn de Podyarkow).

⁸⁹ Ibid. – S. 130, nr 1055 (17.IV.1444).

⁹⁰ Ibid. – Т. 15. – S. 483, nr 3801 (1476; homine Ty[wno] ipsius Stephani nomine Ivan), nr 3803 (1475; homine ipsius Stephani Ivan de Romanow ac Tywno); t. 19. – S. 518, nr 2883 (1475; cum homine ac tywno tuo Iwan de Romanow).

Гута Суходільська	1785	Йосифінська (1785-1788) і Францисканська (1819-1820) метрики. Перші поземельні кадастри Галичини. Показчик населених пунктів / Відп. ред. П. Захарчишина. – Київ, 1965. – С. 94.
Гутисько Суходільське	1763	AGAD. – Archiwum Potockich z Lańcuta, sygn. 43/1, k. 53v.
Дубівці	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Жуків	1515	AGAD. – МК, sygn. 86, k. 24.
Звенигород	1086	Полное собрание русских летописей, изданное по высочайшему повелению Археографической комиссией. – Санкт-Петербург, 1846. – Т. 1. – С. 88.
Коцурів	9 III 1410	AGAD. – МК, sygn. 46, k. 28.
Краслинчичі	19 V 1452	AGZ. – Т. 14. – S. 505, nr 3759.
Кухничі	31 V 141591	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 22, nr 47.
Лопушна	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Миколаїв	25 I 1670	ЦДІАЛ. – Ф. 181, оп. 2, спр. 3119, арк. 1.
Під'ярків	29 VI 1368	AGAD. – МК, sygn. 99, k. 187.
Підгородище	15 VIII 1397	<i>Szyska J.</i> Formowanie i organizacja dóbr monarszych... – S. 342. – Т. 14. – S. 141, nr 1145.
Підмонастир	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Підсоснів	29 VI 1368	AGAD. – МК, sygn. 99, k. 187.
Пліхів	13 III 143992	ZDM. – Т. 8. – S. 37, nr 2208.
Романів	1 VI 1410	AGZ. – Т. 2. – S. 62, nr XXXVII.
Селиська	6 VI 1455	AGZ. – Т. 14. – S. 447, nr 3358.
Старе Село	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Суходіл	5 IV 1396	Katalog Niewodniczańskiego. – S. 17, nr 35.
Шоломия	27 VII 1386	<i>Розов В.</i> Українські грамоти. – Київ, 1928. – Т. 1. – С. 31, № 16.

Більшість населених пунктів маєтності (як тих, що перебували у володінні Завіш, так і набутих пізніше) належать до давніх локацій. Перші згадки про них зустрічаємо в джерелах, головним чином, кінця XIV-XV ст. (див. таблицю 1). В документах з початку XVI ст. фіксується Вільховець, локований в опільських лісах неподалік річки Селисько (інша назва – Суходільський потік). XVII-м століттям датуються перші згадки про Ваньківці – невеликий присілок між Під'ярковом і Селиськами, та про Волощину – село на північ від Глібович на р. Давидівці.

Вирубка лісів з метою пошуку нових угідь для землеробства та промислів спонукала до закладення нових (виробничих – судячи з їх назв) поселень в масиві Львівського Опілля. В інвентарі 1763 р. вперше згадане село

⁹¹ Можливо, Кухничі і Княгиничі з надання 1399 р. – одне й те ж село (Katalog Niewodniczańskiego. – S. 16-17, nr 35).

⁹² Можливо, Пліхів згаданий ще раніше, а саме 27 вересня 1389 р. під назвою Poluchow (за іншою версією – це село Великий Поллохів): villas et haereditates Wyznany, Poluchow, Wodniki, Jarilowiczcy et Synawa in districtu nostro Lemburgensi situatas (ZDM. – Cz. 6. – S. 67-68, nr 1560).

Гутисько (Суходільське), яке виникло у верхів'ях Басарового потоку (в результаті часткового викорчовування однойменного лісу). Мешкали у ньому виключно поляки. У місці впадіння потоку до р. Селисько Йосифінська метрика зафіксувала Гуту Суходільську (див. таблицю 1).

Міські осередки на території Старосільського ключа. До моменту інкорпорації земель Галицько-Волинської держави у склад Польського королівства Звенигород остаточно втратив своє політичне значення⁹³. В епоху Речі Посполитої магдебурзького права він не отримав. За твердженням А. Шнайдера, занепад Звенигорода спонукав Яна Завішу локувати нове місто, де в майбутньому планувалося звести замок. У 1448 р. сюди нібито були переселені мешканці Сондеччини (де, нагадаємо, розташовані села Рожнув і Грудек, продані у 1425-1426 рр. Куровськими Завішам), а ще через 6 років в новоствореному містечку (названому Гарбів) було фундовано римо-католицьку парафію⁹⁴. Щоправда, жодних документів, які б підтверджували тези дослідника, відшукати не вдалося. В 1454 р. у Старому Селі справді було фундовано костел (детальніше про це нижче), однак акт закладення парафії не супроводжувався жодним наданням магдебурзького права Старому Селу.

Свого часу міський статус отримали села Підгороддя (Підгородище) і Романів, які з XVIII ст. увійшли до складу Старосільського ключа. Однак в якості міських осередків вони перебували нетривалий час. Підгороддя було локоване в 1509 р. Пйотром Гербуртом-Одновським⁹⁵. Жоден з поборових

⁹³ На думку Я. Шишки, в княжий період Звенигород був центром волості, яка з ростом ролі Львова поступово увійшла до складу Львівської волості. Намагаючись відтворити її первісні кордони, дослідник, опираючись на перші згадки у джерелах про Бібрку (населений пункт на схід від Старого Села і Звенигорода) як міський осередок (1433 р.), і як центр римо-католицької парафії (1437 р. – Шишка зазначає 1438 р.), а також, вочевидь, на документи, де Бібрка фігурує центром територіального комплексу з п'яти сіл у верхів'ях р. Боберки (Стара Бібрка, Волове, Серники, Лани, П'ятничани), припускає, що міська локація Бібрки вже тоді мала на меті оформити названі поселення в єдину територіальну цілість і був це той «залишок» Звенигородської волості, який станом на першу половину XV ст. ще утримувався у королівському домені. Зі свого боку можемо припустити, що це був найсхідніший «уламок» давньої волості (*Szyska J. Formowanie i organizacja dóbr monarszych... – S. 63, 67, 160; Badecki K. Zaginionie księgi średniowiecznego Lwowa: studium rekonstrukcyjne // Kwartalnik Historyczny. – Lwów, 1927. – T. 41. – S. 558, nr 28; ZDM. – Cz. 7 / Wyd. S. Kuraś. – Wrocław, 1975. – S. 380-381, nr 2116 (оригінал: Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Wrocławiu. – Pergamin nr 2953; копії: AGAD. – MK, sygn. 82, k. 89 v.-91; ЦДАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 351, s. 1059-1060; перест: AGZ. – Т. 10. – S. 4, nr 65).*

⁹⁴ *Schneider A. Staresioło pod Lwowem. – S. 7.*

⁹⁵ AGAD. – MK, sygn. 23, k. 386-386 v. [s. 753-754] (13.XI.1509):

Podhrodzie.

In nomi[n]e Domini amen.

Ad perpetua[m] rei memoria[m].

Regnu[m] et quoru[m]uis principanciu[u]m autoritas quicquid pro meliori condic[i]on[e] et augmento subditaru[m] suorum ex munimencia sua concedit perpetuo duraturum, id ne labilitat[i] temporis momentanea intereat consuevit apicibus autenticarum litterarum mandare.

реєстрів XVI ст. Львівської землі не зафіксував його серед міських поселень. Містечко Романів заклала згадана вище Анна Чурилівна зі Стоянич, на той момент вдова Станіслава Мацеєвського⁹⁶.

В другій половині XVII ст. на території Старосільського ключа з'явилося містечко Миколаїв (згаданий в інвентарі 1670 р., тарифі шелязного податку 1700 р.⁹⁷, а також в реєстрі шелязного і чопового 1748 р.⁹⁸). Найімовірніше, його локатором був Миколай-Гієронім Сенявський (1645-1683). Оскільки нам невідомі документи, в яких було б зафіксовано село з такою назвою у володінні Сенявських, ми припускаємо, що як і Миколаїв над Дністром (за-

Proinde nos Sigismundus etc. significamus etc., quia attentis fidelibus seruicys generosi Herborth Petri Hodnowski de Felstyn fidelis nostri dilecti. Quibus hoc bello Moldauido durante sese nobis hic Leopoli feliciter agentibus reddidet comendatu[m] p[ro]p[te]r[e]a nichil ad futu[r]a obsequia nostra et sucessoru[m] nostroru[m] prompciore[m] efficere cupientes, sibi et succesoribus suis de certa sciencia et speciali gra[tia] regys nostris ac de consilio consiliarioru[m] nostrorum de villa ipsius hereditaria nu[n]cupata Podhrodzye in terra Leopoliens[is] consistente opidum denuo erigere, fundare et collocare admisimus et consensimus, admittimusque et consentimus, erigimus et fundamus p[re]sentibus pro tanto vt frequencior hominu[m] copia illis confinatur quo celerius hoc ipsum opidu[m] ad predictum opidu[m] Podhrodzye pro eius meliori condicion[e] fora ann[ua]lia duo vnum videlicet ad diem Sancti Vitti, aliud pro festo Sancte Elizabeth annis singulis septimanale vero feria tertia singulis septimanis instituimus et indiximus, indicimus et imponimus per p[re]sentes absque, t[ame]n preiudicio aliarum ciuitatu[m] et opidoru[m] in terra predicta Leopoliens[is] consistencia per mercatores et negociatores vndecunq[ue] venientes inibi tenenda et habenda dantes et concedentes quibuslibet mercatoribus, negociatoribus alysq[ue] om[n]ibus et singulis hominibus cuiuscunq[ue] status et condic[i]onis, more aliarum ciuitatum et opidoru[m] Regni nostri facultate[m] et libertatem vndecunq[ue] ad predictum opidu[m] Podhrodzye pro diebus fororum eorund[em] annalium et septimanaliu[m] mercandi gra[tia] veniendi, in eod[em]q[ue] opido diebus fororum preces et merces cuiuscunq[ue] gene[r]is et maneriey fuerint exponendi, vendendi, emendi, negociandi, res pro rebus com[m]uttandi et cambiendi, aliaq[ue] mercature et negociacionis gene[r]a exercendi libere et secure sub nostra et successoru[m] nostrorum plena facultate redeundi nisi talis sunt, quos iura non tumentur.

Ex quibus co[n]sorcia fidedignorum merito denegantur tenore presen[t]em mediante. In cuius rei testimoniu[m] sigillum nostrum p[re]sentibus est appensum.

Act[um] Leopoli feria tertia post festum Sancti Martini, anno Domini millesimo quingentesimo nono, Regni vero nostri anno terc[i]o presentibus testibus quibus proxime supra.

Перест: MRPS. – Pars 4, vol. 1. – P. 52, nr 893.

⁹⁶ AGAD. – MK, sygn. 97, k. 34-34 v. (26.I.1563):

Erectio oppidi Romanow.

In nomi[n]e Dom[ini] amen etc.

Quia r[at]io[n]em habent[es] meritor[um] magn[ifici] Stani[slai] Maczcieowski castellani Sandomirien[si], curiae n[ost]rae marschalci, Lubomlien[si], Zawichosten[si] cap[it]t[ane]i sincere nobis dilecti. Consentend[um] et admittend[um] duximus, consentimusq[ue] et admittimus praesen[tibus] l[itte]ris nostris, vt mag[n]ifica coniunx ipsius Anna de Stożenicze posset valeatque de villa sua haered[ita]ria Romanow in terra Leopoliens[is] sitt[ua] oppid[um] eiusd[em] nomi[n]i s Romanow erigere atq[ue] fundari, vt autem hoc ipsum oppid[um] Romanow eo citius homines confluent etc., ut sup[ra].

Fora annualia primu[m] pro feria secunda post dominicam Palmarum et secund[um] pro festo sanctae Margarethae septimanale autem vnum singulis fer[is] secundis celebran[di].

Перест: MRPS. – Pars 5, vol. 1. – P. 162, nr 2766.

⁹⁷ ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 477, с. 596.

⁹⁸ Там само. – Спр. 554, с. 1543.

кладений в 1570 р.⁹⁹), цей міський осередок також був локований на «сухому корені».

Число оброблюваних угідь та наявність об'єктів інфраструктури дають можливість з'ясувати поборові реєстри, зразки яких стосуються головним чином XVI ст. Також у таблицях 2 і 3 нами використані матеріали т. зв. «ретент» (чи «делят») за 1600-1609 рр. – переліків населених пунктів, власники котрих повинні були погасити заборгованість з поборового податку. В окремих зразках «ретент» зустрічаємо записи на зразок «Iuxta quietationis 1578»¹⁰⁰ та «tenetur vero iux[ta] quietationis anni 1579 nec non anni 1581»¹⁰¹, що вказують на використання застарілих даних. Відтак, зазначені в цих документах відомості актуальні радше для кінця XVI ст.

Матеріали описово-статистичних джерел, вміщені у таблицю, дають змогу говорити про достатній розвиток інфраструктури маєтності – окрім широко розповсюджених млинів та корчем зустрічаємо чимало згадок про відповідні земельні угіддя корчмарів та мірошників. Не надто великі параметри ланів у селах (в середньому по 7,5 ланів на село; в другій половині XVI ст. знаходимо відомості про угіддя, виміряні в «плугах») тим не менше вказують на значну залюдненість сіл ключа (на 1 лан припадало в середньому 3 кметі, а не 2, як у Александра Яблоновського¹⁰²) і розвинуте рільництво.

Таблиця 2. Угіддя та інфраструктура сіл Старосільської маєтності у першій половині XVI ст. (за матеріалами поборових реєстрів)

Село	Лани	Священик та церква	Млин	Корчма
Будьків	10 (1515), 9 (1532), 1 (1540)	1 (1532)	2 ручних (1510, 1511, 1515), 2 млини (1517), 1 ручний (1532, 1540)	vectoria (1510, 1515, 1517, 1532), 1(1540)

⁹⁹ ЦДІАЛ. – Спр. 337, с. 159-163; спр. 399, с. 1484; спр. 403, с. 2056; ф. 10, оп. 1, спр. 22, с. 9-15 (регест: AGZ. – Т. 10. – S. 101, nr 1525).

¹⁰⁰ ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 363, с. 944 (1607).

¹⁰¹ Там само. – Спр. 355, с. 1573 (1600).

¹⁰² Йдеться про коефіцієнти (середнє число осіб, які мешкали під одним дахом в залежності від соціального статусу очільника домогосподарства, його професії чи оброблюваного ним земельного наділу), що були запропоновані А. Яблоновським для обчислення людності Волині та Поділля в другій половині XVI ст.: 1 лан, «плуг» = 12 осіб, 1 кметь, мельник, корчмар, рудник, «товариш» рудні, фоллош, коло дідичного млина, коло рудні, горілчаний котел = 6 осіб, 1 священик чи церква = 12 осіб (2 родини по 6 осіб – священика і дяка), 1 загородник, комірник, ремісник = 4 особи, 1 коло млина = 3 особи. Цими коефіцієнтами послуговуємось у своїх обчисленнях і ми – за винятком визначення кількості осіб за ланами та «плугами»; детальніше – у коментарях до табл. 3 (ŻD. – Warszawa, 1889. – Т. 19 / [Wyd. A. Jabłonowski]. – S. 33-36).

Вільховець	10 (1515), 8.5 (1532), 6.5 (1540)	—	—	—
Глібовичі (а також Дубівці)	14 (1515), 24 (1517), 16 + 7 пустих (1532), 14 (1540)	1 (1532, 1540)	вальник (1510, 1511, 1515, 1517, 1532), ручний (1540)	brazeatoria (1515, 1517), vectoria (1510, 1511), 2 vectoria (1532), 1 (1540)
Гринів	8 (1515, 1517, 1532, 1540), ще 2 пустих (1515)	1 (1511, 1515, 1517, 1532, 1540)	—	vectoria (1510, 1511, 1515, 1517, 1532), 1 (1540)
Лопушна	6103 або 11104 (1515), 10 (1517), 6.5 (1532, 1540), ще 2.5 пусті (1532)	1 (1515, 1532, 1540)	ручний (1510, 1515, 1517, 1540), млин (1511), спу-стошений (1532)	brazeatoria (1515, 1532), vectoria (1510, 1511), корчма (1517), haereditaria (1540)
Монастир (Підмонас-тир)	8 (1515), 6 + 0.5 пусті (1532), 5 (1540)	1 (1511, 1515, 1517, 1532)	—	brazeatoria (1515, 1532), vectoria (1510, 1511), корчма (1517), haereditaria (1540)
Старе Село	18 (1515, 1517), 9.5 + 2.5 пусті (1532), 9 (1540)	1 (1511, 1515, 1517, 1532)	ручний (1532, 1540)	brazeatoria (1515, 1517), vectoria (1510, 1511, 1532), 1 (1540)
Суходіл	10 (1515), 8 (1532, 1540), ще 3 пустих (1532)	1 (1515, 1517, 1532, 1540)	ручний (1510, 1511, 1515, 1517, 1532, 1540)	vectoria (1510, 1511, 1515, 1532), brazeatoria (1517), 1 (1540)
Шоломинь	7 (1515, 1517), 5.5 + 2.5 пусті (1532), 6 (1540)	1 (1515, 1517, 1532, 1540)	—	brazeatoria (1515, 1517), vectoria (1510, 1511, 1532), 1 (1540)

Примітки:

1510 – AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 20, k. 170 v.-171 (Дубівці згадані окремо).

1511 – Ibid. – К. 380-380 v. (Дубівці згадані разом з Шоломинню).

1511 – Ibid. – К. 468-468 v. (усі кількісні параметри вказані сумарно: mol[endina] h[aeredita]ria valnyky, quarta molendina manuali, quinque porones).

¹⁰³ ŹD. – Warszawa, 1902. – Т. 18, cz. 1. – S. 155.

¹⁰⁴ AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 20, k. 253.

1515 – AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 20, k. 253-253 v. (= ŻD. – Warszawa, 1902. – T. 18, cz. 1 / [Wyd. A. Jabłonowski]. – S. 155).

1517 – Ibid. – K. 609 v.-610.

1515 – Ibid, sygn. 17, k. 125 v.-126 v.

1540 – Ibid, k. 332.

Звенигород згаданий в реєстрах 1510, 1511, 1515 і 1517 рр. поруч з іншими поселеннями маєтності, хоча перебував у володінні родини Карнковських, а з 1515 р. – Коритків. Лише в реєстрі 1511 р. про це є відповідна відмітка: Carnkowsky (Ibid, sygn. 20, k. 380 v.).

Вжиті поняття:

brazeatōria – корчма з власною броварнею.

vectoria – корчма, яка реалізовувала лише привізний алкоголь.

haereditaria – корчма у діничному (спадковому) володінні.

Таблиця 3. Угіддя, інфраструктура та мешканці сіл Старосільської маєтності у другій половині XVI – на початку XVII ст. (за матеріалами поборових реєстрів)

Село	1552	1567	1581	1589	1600	1601	1609
Будьків	16k + 11nt + 1p + mw	12ln + 0.25lnp + 4h + 1p + 1t + 2m2rt	1lnp + 11nt + 1lnm + 17ar + 6h + (12 + 1) i + 1p + mk2rt	1lnp + 11nt + 2lnm + 17ar + (0 + 6)h + (12 + 1)i + 1p	1lnp + 2lnm + 11nt + 17ar + (0 + 6)h + (12 + 1)i + 1p + 1t + m2rt	1lnp + 2lnm + 11nt + 17ar + (0 + 6)h + (12 + 1)i + 1p + 1t + 2m	9ln + 6h + (12 + 1)i + 1p + mk2rt
Вільховець	8k + 1p	4ln	11nt + 8ar + 1h	1lnm + 8ar + (0 + 1)h	11nt + 8ar + (0 + 1)h + 1t	11nt + 8ar + (0 + 1)h + 1t	4ln + 1h
Глібовичі	60k + 2p + 11nt + mw	14ln + 0.5lnp + 1p + 1t + m1rt	1lnp + 56ar + 7h + 1p + 1v + (8 + 0) i + 3a + mk1rt	1lnp + 56ar + 7h + (8 + 0)i + 1p + 3a + mk1rt	11nt + 1lnp + 56ar + 7h + 8i + 1p + 1v + 3a + 1t + mk1rt	11nt + 1lnp + 56ar + 6h + 8i + 1p + 1v + 3a + 1t + mk	14ln + 1lnp + 11nt + 7h + 8i + 1p + 3a + 1t + mk
Гринів	11nt + 18k	8ln + 0.25lnp + 5h + 1p	1lnp + 11nt + 20ar + 15h + (2 + 0)i + 1p + 1a	1lnp + 1lnm + 20ar + (15 + 0)h + (2 + 0)i + 1p + 1a	1lnp + 11nt + 20ar + (15 + 0)h + 2i + 1p + 1a + 1t	1lnp + 11nt + 20ar + (15 + 0)h + 2i + 1p + 1t	6ln + 1lnp + 0.51nt + (15 + 0)h + 2i + 1p + 1a + 1t
Лопушна	20k + mw + 11nt + 1p	6ln + 0.251nt + ?lnp + 1t + mk1rt	11nt + 22ar + 6h + 1p + mk1rt	1lnm + 22ar + (6 + 0)h + 1p + mk1rt	1lnp + 11nt + 22ar + (6 + 0)h + 1p + 1t + mk1rt	1lnp + 11nt + 22ar + (6 + 0)h + 1p + 1t + m1rt	6ln + 11nt + (6 + 0)h + 1p + 1t + mk1rt

Підмонастир	10k + 1p + 11nt + mw	5ln + 0.25ln + 0.25lnp + 1p + 1a + 1t + mk1rt	1lnp + 11nt + 1lnm + 9ar + 6h + 1p + 1a + mk1rt	1lnp + 11nt + 9ar + (6 + 0) h + 1p + 1a + m1rt	1lnp + 11nt + 1lnm + 9ar + (6 + 0)h + 1p + 1a + 1t + m1rt	1lnp + 11nt + 1lnm + 9ar + (5 + 0)h + 1p + 1a + 1t + m1rt	6.5ln + (6 + 0)h + 1p + 1a + mk1rt
Старе Село	20k + 11nt + 2p + mw	9ln + 0.5ln + 0.25lnp + 4h + 1p + 1t + mk1rt	1lnp + 11nt + 25ar + 11h + (15 + 0)i + 1p + 1v + 6a + 2t + mk3rt	1lnp + 1lnm + 25ar + (0 + 11)h + (15 + 0)i + 1p + 1v + 6a + 1t + mk3rt	1lnp + 11nt + 25ar + (0 + 11)h + 15i + 1p + 1v + 6a + 2t + mk3rt	1lnp + 11nt + 25ar + (0 + 11)h + 15i + 1p + 1v + 6a + 2t + mk3rt	9ln + 11nt + ?i + 1p + 1v + 2t + mk3rt
Суходіл	11nt + 22k + 1p + mw	7.5ln + 0.25ln + 1p + 1t + mk1rt	1lnp + 11nt + 18ar + 2h + (0 + 2)i + 1p + mk1rt	1lnp + 1lnm + 18ar + (2 + 0)h + (0 + 2)i + 1p + mk1rt	0.5ln + 0.5lnp + 12ar + 1p + 1t + (?h + ?m)105	1lnp + 11nt + 15ar + (2 + 2)i + 1p + 1t + m1rt	6ln + 0.5ln + 0.5lnp + (2 + 0)h + 2i + 1p + 1t + mk1rt
Шоломинь	11nt + 22k + 1p	6ln + 0.25ln + 5h + 1t	1lnp + 11nt + 1p + 17ar + 13h + (9 + 1)i	1lnp + 1lnm + 1p + 17ar + (13 + 0)h + (9 + 1)i	1lnp + 11nt + 1p + 17ar + (13 + 0) h + (9 + 1) i + 1t	1lnp + 11nt + 1p + 17ar + (13 + 0) h + (9 + 1) i + 1t	6ln + 1?lnp + 1?ln + 1p + (9 + 1)i + 1t
ВСЬОГО	196k, 8ln, 6mw, 10p	71.5ln, 1.5lnp, 18h, 6p, 7t, 3m3rt + 4mk4rt, 1.5ln, 1a	7lnp, 8ln, 2lnm, 192ar, 67h, 50i, 8p, 6mk9rt, 2v, 2t, 11a	7lnp, 2ln, 8lnm, 192ar, 67h, 50i, 8p, 11a, 4mk6rt + m1rt, 1v, 1t	7.5lnp, 3lnm, 186ar, 65h, 48i, 8p, 2m3rt + 3mk5rt + ?m, 8.5ln, 10t, 2v, 11a	8lnp, 3lnm, 9ln, 189ar, 63h, 52i, 8p, 10t, mk + 3m3rt + mk3rt + 2m, 10a, 2v	35i, 8p, 5mk8rt + mk, 43h, 3.5lnp, 5ln, 5a, 7t, 1v, 66.5ln

Примітки:

1552 – AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 170 v. (число кметів у с. Гринів і Шоломинь зазначене лише для тих частин поселень, що перебували в тенуті Пйотра Коритка; податок зібрано 13 (Шоломинь), 23 (Гринів), 25 (Підмонастир) серпня і 2 (Вільховець, Лопушна, Суходіл), 9 (Старе Село, Будьків), 15 (Глібовичі) вересня 1552 р.).

Окрім с. Гринів і Шоломинь, в тенуті Тарла¹⁰⁶ перебували Вільховець, Лопушна, Підмонастир та Суходіл. Родині Гарновських додатково належало село Відники, яке вони ділили зі згаданим Пйотром Коритком (Ibid), а також Гаї, утримуване разом з неназваним Щуцьким (Ibid. –

¹⁰⁵ Поруч зазначено: tenetur vero iux[ta] quietationis anni 1579 nec non anni 1581 (ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 355, с. 1573).

¹⁰⁶ Можливо, йдеться про радомського каштеляна Габрієля Тарла, який отримав у 1557 р. черговий запис на Лопушні, Вільхівцю та Суходолі (13.I.1557; AGAD. – МК, sygn. 90, k. 149-151; регест: MRPS. – Pars 5, vol. 1. – P. 121, nr 1961).

К. 182 v.). У таблицю вони не внесені, оскільки були тимчасовими володіннями.

1567 – Ibid. – К. 400 v.-401 v. (податок зібрано 4 (Суходіл) і 29 (Глібовичі, Гринів) жовтня, 5 (Старе Село), 7 (Будьків), 17 (Шоломия, Вільховець, Лопушна) і 20 (Підмонастир) листопада 1567 р.).

В тенуті Павела Скотницького (з 1569 по 1590 р. галицького хорунжого¹⁰⁷) перебували села Вільховець, Лопушна, Суходіл¹⁰⁸, в тенуті невідомого Асмана (можливо, представника родини Аскманицьких (Яскманицьких) з Перемишльської землі) – село Глібовичі (Ibid. – К. 401 v.). Родині Тарновських додатково належали села Відники, Гаї і Серники (Ibid. – К. 401). Вони не внесені у таблицю¹⁰⁹.

1581 – Ibid. – К. 785 v.-786 v. (у рубриці «Комірники» вказані бідні комірники + комірники з худобою, замість священиків – церкви; у рубриці «Загородники» для с. Глібовичі вказано число загородників з земельними ділянками).

1589 – Ibid. – К. 885 v.-886 v. (у рубриці «Комірники» вказані бідні комірники + комірники з худобою, замість священиків – церкви; у рубриці «Загородники» вказані загородники + загородники на млині (*hortulani ex triturione viventes*), для с. Глібовичі вказано число загородників з земельними ділянками).

1600 – ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 355, с. 1573-1574.

1601 – Там само. – Спр. 356, с. 795-797 (село Гринів помилково назване *Villa Romanow*).

1609 – Там само. – Спр. 365, с. 955-956.

Вжиті скорочення: **a** – artifex (ремісник), **ar** – aratura («плуг», міра площі), **h** – hortulanus (загородник), **i** – inquilinus (комірник), **k** – kmieć / kmeth (кметь), **ln** – laneus (лан), **lnm** – laneus molendinatorialis (мірошницький лан), **lnp** – łan porowski, porowzczyzna (попівський лан, «попівщина»), **lnt** – laneus tabernatorialis (корчмарський лан, «корчмарщина»), **m** – molendinum / młyn (млин), **mk** – młyn korzecznik (млин-коречник), **mw** – młyn-walnyk (млин-«вальник»), **p** – por (піп), **rt** – rota (коло млина), **t** – tabernator (корчмар), **v** – vagus (гультяй).

¹⁰⁷ Urzędnicy województwa ruskiego... – S. 36, nr 14.

¹⁰⁸ Павел Скотницький замінив Габрієля Тарла у 1560 р. (MRPS. – Pars 5, vol. 2. – P. 263, nr 8866).

¹⁰⁹ У наступних поборових ресстрах власником села Відники зазначений Бартоломей Коритко (AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 785 (1581 р.), 885 (1589 р.)), села Гаї – Єжи Красіцький (ŻD. – Warszawa, 1902. – T. 18, cz. 1. – S. 67 (1578 р.)) і Венцеслав Слівніцький (AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 785 (1581 р.), 885 (1589 р.)), села Серники – Єжи Красіцький (ŻD. – Warszawa, 1902. – T. 18, cz. 1. – S. 67 (1578 р.); AGAD. – ASK, dział 1, sygn. 19, k. 792 (1581 р.), 894 v. (1589 р.)).

Обчислення:

Кметі: 196 (1552 р.)

Кметівські лани: 71,5 (1567 р.), 61,5 (1609 р.). Середнє значення – 66,5 ланів. Відповідно, на 1 лан нараховуємо в середньому 3 кметі, а з родинами $3*6 = 18$ осіб.

«Плуги»: 192 (1581 і 1589 рр.), 186 (1600 р.), 189 (1601 р.). Середнє значення – 189 «плугів». Відповідно, 1 лану відповідає бл. 3 «плугів», а 1 «плугу» – 1 кметь.

«Попівщини» та священики: 4,5 лани і 6 священиків (1567 р.), 7 ланів і 8 священиків (1581 р.), 7 ланів і 8 священиків (1589 р.), 7,5 ланів і 8 священиків (1600 р.), 8 ланів і 8 священиків (1601 р.), 3,5 лани і 8 священиків (1609 р.);

«Корчмарщини» і корчми: 8 ланів (1552 р.), 4,5 ланів і 7 корчем (1567 р.), 8 ланів і 2 корчми (1581 р.), 2 лани і 1 корчма (1589 р.), 8,5 ланів і 10 корчем (1600 р.), 9 ланів і 10 корчем (1601 р.), 5 ланів і 7 корчем (1609 р.);

Мельницькі ґрунти і млини:

6 млинів «вальників» (1552 р.),

3 млини на 3 колах + 4 млини «коречники» на 4 колах (1567 р.),

2 лани і 6 млинів «коречників» на 9 колах (1581 р.),

8 ланів і 1 млин на 1 колі + 4 млини «коречники» на 6 колах (1589 р.),

3 лани і 2 млини на 3 колах + 3 млини «коречники» на 5 колах + млин (1600 р.),

3 лани і 3 млини на 3 колах + млин «коречник» на 3 колах + 2 млини + млин «коречник» (1601 р.), 5 млинів «коречників» на 8 колах + млин «коречник» (1609 р.).

Аби не дублювати дані, що стосуються кількості священиків, мельників та корчмарів параметрами їх землеволодінь, ми порівнювали їх між собою і нехтували меншими показниками (закреслені). Як бачимо, серед останніх частіше трапляються відомості про лани. Попри те, що на них могли мешкати селяни і обробляти ґрунти, ми все ж не знаємо, ані хто вони (кметі, загородники, комірники), ані їх числа – тому коефіцієнти по мірошницьких ланах, корчмарщинах і попівщинах прирівнюємо до коефіцієнтів по мельниках, корчмарях та священиках (6, 6 і 12 відповідно)

Обчислення за млинами здійснюватимемо у два способи – за спорудами (з розрахунку – 1 млин = 1 мельник (очільник домогосподарства, в якому разом з ним 6 осіб) і за колами (з розрахунку 3 особи на коло або на млин, де кількість кіл не зазначена).

1552: $196k*6 + 8ln*6 + 6mw*6 + 10p*12 = 1380$ осіб;

1567: $71.5ln*18 + 4.5lp + 18h*4 + 6p*12 + 7t*6 + 7m*6$ (або $7rt*3$) + $4.5ln + 1a*4 = 1519$ (або **1498** осіб);

1581: 7hnp + 8lnt*6 + 2lmm + 192ar*6 + 67h*4 + 50i*4 + 8p*12 + 6mk*6 (або 9rt*3) + 2v*4 + 2t + 11a*4 = **1852 (або 1843 особи);**

1589: 7hnp + 2lnt*6 + 8lnm*6 + 192ar*6 + 67h*4 + 50i*4 + 8p*12 + 11a*4 + 4mk6rt + m1rt + 1v*4 + 1t = **1824 особи;**

1600: 7.5hnp + 3lmm + 186ar*6 + 65h*4 + 48i*4 + 8p*12 + 6m*6 (або 9rt*3) + 8.5lnt + 10t*6 + 2v*4 + 11a*4 = **1812 (1803 особи);**

1601: 8hnp + 3lmm + 9lnt + 189ar*6 + 63h*4 + 52i*4 + 8p*12 + 10t*6 + 7m*6 (або 9rt*3) + 10a*4 + 2v*4 = **1840 (або 1825 осіб);**

1609: 35i*4 + 8p*12 + 6m*6 (або 9rt*3) + 43h*4 + 3.5hnp + 5lnt + 5a*4 + 7t*6 + 1v*4 + 66.5ln*18 = **1707 (або 1698 осіб).**

Кількісний та етнічний склад населення. Окремі згадки про мешканців сіл маєтності та околиць в джерелах XV ст. вказують на те, що значна їх частина була українцями: Іван або Теплушка з Коцурова¹¹⁰; Зень Столпович з Романова¹¹¹, Гаврило, Гриць¹¹² та Миколай¹¹³ з Шоломіні, Лук'ян з Підгородища¹¹⁴, кметі з Монастиря Іван, Марич, Іван, Олекса і Волос¹¹⁵, пастух Анко (Іванко?) Ласць¹¹⁶ та сіячі Устян і Гринь з Гринева¹¹⁷, Мілечко з Будькова та Олекса з Глібович¹¹⁸, Клеменс з Лопушної¹¹⁹, Лець і Йош (Йосип) із Суходолу¹²⁰, Флоріан зі Старого Села¹²¹, Сех з Глібович та Зень і Глібко із Суходолу¹²². Без точної вказівки на місце проживання згадані: кметі Петра Романовського Василь¹²³ і Степан¹²⁴, підданий Миколая Коцурівського

¹¹⁰ AGZ. – T. 15. – S. 193, nr 1559 (24.III.1477; labor. Iwan alias Tepluschka de Coczarow).

¹¹¹ Ibid. – T. 19. – S. 518, nr 2884 (1475; Stephanum de Romanow in termino condemnabili condemnnavit, quia tu sibi Ian noluisti ius ministrare cum homine tuo de Romanow nomine Zayn Stolpovycz).

¹¹² Ibid. – T. 15. – S. 516, nr 4098 (4.I.1482; duos homines super gsa. dom. Barbara de Staesz-yolo, unum de Schalomyn nomine Hawrilo et alium Hriez eciam de Schalomyn).

¹¹³ Ibid. – T. 14. – S. 339, nr 2614 (14.VII.1452; Nicolaum Officiale in Schalomvn).

¹¹⁴ Ibid. – S. 140, nr 1142 (28.VIII.1444; homini suo Luczyano); s. 141, nr 1145 (11.IX.1444; Nobil. Mathias nuncius dom. Nicolai Romanowski procurator ab homine ipsius domini sui Lukuano de Podhrodiszcze).

¹¹⁵ Ibid. – S. 337, nr 2597 (30.VI.1452; kmethonibus eius videlicet Iwan, Marycz, Iwan, Olexa et Voloss, reclinatos de Manastir).

¹¹⁶ Ibid. – S. 386, nr 2935 (29.IX.1453; Wlodek nobilis de Przedrzyno alias de Coczvrow attemptavit terminum ab homine ipsius Anco Layecz pastuch de Hranow).

¹¹⁷ Ibid. – S. 381-382, nr 2906 (27.VII.1453; Vstian et Hryn seratorum de Hranow).

¹¹⁸ Ibid. – T. 15. – S. 491, nr 3865 (26.VI.1478; Milieczko de Budkow, Olexa in Hlebowicze).

¹¹⁹ Ibid. – T. 14. – S. 5, nr 34 (15.VII.1440).

¹²⁰ Ibid. – S. 15, nr 111 (4.XI.1440; Iosch de Suchodol); s. 16, nr 116 (5.XI.1440; kmetonibus de Suchodol Leczoni videlicet et Ioschoni); s. 16, nr 117 (5.XI.1440; Leczoni et Ioschoni de Suchodol).

¹²¹ Ibid. – S. 387, nr 2925 (1.XII.1499; Florianus, qui protune erat factor in Staesz-yolo).

¹²² Ibid. – S. 162, nr 1262 (28.IX.1473; Syech de Hlebowycze, und. Zayn de Svchodol, duod. Hleppko de ibidem).

¹²³ Ibid. – T. 14. – S. 102, nr 814 (14.VIII.1443; Vasyk kmetho stren. Petri Romanowski); s. 103, nr 816 (17.VIII.1443); s. 103, nr 818 (19.VIII.1443); s. 103, nr 819 (19.VIII.1443).

¹²⁴ Ibid. – T. 15. – S. 401, nr 3013 (17.VII.1500; Labor. Sthepan homo gsi. Petri Odnowski de Romanow).

Манець з двома сестрами Федькою і Білкою¹²⁵, слуги Романовського Петрик і шляхетний Войцех¹²⁶, слуга Влодка Коцурівського Клеменс¹²⁷.

Наведений вище перелік селян, які склали перед гродським судом Львова присягу про неможливість сплати податку через спустошення – не єдиний документ з XVII ст., де зафіксовані імена мешканців маєтності. У 1670 р. було проведено інвентарний опис сіл Городиславичі¹²⁸, Під'ярків¹²⁹ та містечка Миколаїв¹³⁰ (перша віднайдена згадка про цей населений пункт). Ана-

¹²⁵ AGZ. – S. 491, nr 3858 (1.V.1478; nobil. Nicolai de Coczarow pro eo, quia tu sibi noluisti reddere hominem Manyecz cum duabus sororibus secum indivisis videlicet Phyedka et Byelka); s. 492, nr 3871 (26.VI.1478).

¹²⁶ Ibid. – T. 14. – S. 386, nr 2935 (29.IX.1453; Włodek. Włodek nobilis de Przedrzyno alias de Coczrow attemptavit terminum ab homine ipsius Anco Layecz pastuch de Hranow super Pyetrik servitore domini Romanowski, a quo nobil. Albertus servitor domini Romanowski reposuit secundum terminum simpliciter infirmitate).

¹²⁷ Ibid. – S. 417, nr 3152 (19.VIII.1454; Nobil. Clemens servitor Wlotkonis de Coczarow).

¹²⁸ Кметі на чвертях: Гриць Ямний, Кавтан, Захарчині, Кот, Прокоп, Боднар, Скаліш, Жила, Прейма, Хацко, Савицький, Нога, Гричик, Кавча, Дмитерко, Волошин, Ганс, Дацько, Федунець, Харко, Лучик, Кальний, Туз, Воляник, Василь і Хведь Бундзики, Гриць Мельників, Павел, Паскуш; підсадки: Колюх, Андрейко, Драб, Госіор, Ласко, Міхно Шавчик, Івасько, Данько, Зигмунт, Іван Чорний, Клачек, Чихало, Василь, Стецько Зельник; ткачі-підсадки: Цимбалістий, Іван Сліпий, Гудзко; ткачі-комірники: Щирба, Павел, Савицький; комірники з халупами: швець Яцко, Хващевський, Бочатиха, Владика, Костецький, Іван Волошин, Навілавський; комірники без халуп: Федько Качмар, Хиць (!) Федорців, Федько Дидів, Пасічник, Войтек, Іван Червоний, швець Кузьма, Савка, Яцко Преймин, Петрик, Демко. Окремо згадані піп і мельник (імена не вказані), Іван Ватаман та Маліновський. Якщо вважати, що під кожним вжитим у множині прізвищем (Захарчині тощо) йдеться про 2 осіб – всього згадано 72 мешканці (ЦДАЛ. – Ф. 181 [Лянцкоронські], оп. 2, спр. 3119, арк. 7-8 = Там само. – Арк. 15-17).

¹²⁹ Кметі на чвертях: Чорній, Забіяка, Зорей, Дацько, Сова, Яцко Куріїв, Максим, Проділко, Бокатий, Стас, Курії, Лазур, Тресило, Антон, Захарка, Фурик, Бахрей, Яцко Лазорів, Ганулиш, Глинна, Міхур; комірники з городами і халупами: Гевко, Стецько Дебрин, Зинь, Карпиха, Максим, Василь Колесник. Окремо згаданий піп (ім'я не вказане); комірники без городів з халупами: Нечай, Павлиха, Дідушко, Пастернацька, Ігнатиха ткачиха, Кость; комірники бех халуп («komornicyz so w czudzzych chałupach mieszkaią»): Васьо, Михайло, Процик, Варивода, Дебик Петро; ремісники (ткачі і швець): Мартин Чивка, Гаврило ткач, Іван Лазорів, Яцко швець. Оскільки сумарне число кожної з категорій мешканців було зазначене в самому документі, можемо впевнено говорити про 47 згаданих осіб (Там само. – Арк. 9 зв.-10 зв. = Там само. – Арк. 17-18).

¹³⁰ Іванко вїт, Гриць Олекса, Луць Іловський, Левечко, Андрій Попада, Бокатий, Бозара Старий, Цизм'як (?), Місько Козак, Андрій Солтис, Яцко Зинішин, Федір Зварич, Кунаш Бринецький, Гушоцька, Кунаш Савчишин, Михайло Скакун, Сень Цап, Гевко, Ілько Солтис, Іван Бастук, Федь Борис, Васьо Різник, Дмитро Бродяньський, Проць Нестеров'ят, Стецько Добрянський, Ярко Стелецький, Андрій Ричило, Василь Зварич, Василь Гриньків, Корнет, Ілько Федунчишин, Василь Тячлак (!), Луць Гаврилишин, Гавриліха вдова, Ясько Якубовський; халупники «со своіе folwarki maią»: Василь Возний, Федько Карч, Павел Кисіль, Кобус, Кисельник, Кузьма Витрикушин, Матіяш, Позич, Щуцький, Петро Солтис, Сень Громецький, Андрій Турабський, Сенько Цапик, Петро Гевків, Анджей Столецький, Курило, Пилип Бринецький, Тимко Лавричин, Василь Цап, Блажей, Іваницький, Біловус; комірники з халупами: Василь Дробениця, Дмитро Кравець, Федь Боринський, Іван Столецький, Лукаш Пекар, Небор (Нестор?) Сіковський, Могрин Федько, Яцко Бабин, Кобало, Федь Коваль, Тимко Солтис; комірники без житла: Трач, Лех, Сухоцький, Василь Бранець, Місько Скрипек,

ліз вміщених переліків імен місцевих жителів вказує на те, що абсолютна їх більшість була українцями.

Черговий віднайдений інвентар – цього разу усіх поселень маєткового комплексу – було укладено в 1763 р. Він також фіксує кількісне домінування українців. Загалом, серед 1382 власників домогосподарств нараховуємо лише 86 поляків (14 у Старому Селі, 1 у Будькові, 1 у Підмонастирі, 7 у Відниках, 4 у Гриневі, 2 у Волощині, 7 у Суходолі, 18 у Глібовичах, 8 у Звенигороді, 2 у Городиславичах, 1 у Миколаєві, 2 у Під'яркові, а також все населення Гутиська – 19 осіб). Євреїв ще менше – 21 (1 у Старому Селі, 1 у Підмонастирі, 1 у Відниках, 2 у Суходолі, 3 у Глібовичах, 2 у Звенигороді, 10 у Городиславичах, 1 у Підсоснові)¹³¹. Однак, слід зауважити, що реєстр збору поголового податку серед юдеїв 1764-1765 рр. містить зовсім інші дані. Так, лише в одному містечку Миколаїв зафіксовано 98 сповідників Мойсеєвої віри, тоді як загальне число євреїв Старосільської маєтності за реєстром становило на той період 388 осіб¹³².

Враховуючи, що інвентар охоплює лише очільників домогосподарств, загальне число мешканців ключа (при коефіцієнті 6) за документом 1763 р. становить близько 8 300 осіб. Якщо ж припустити, що число євреїв за реєстром збору поголового податку містить більш вірогідні дані¹³³, то ми отримуємо наступну кількість населення маєтності – $6 \cdot (1382 - 21) + 388 = 8554$ особи.

Взагалі, слід відзначити, що третя чверть XVIII ст. для досліджуваних теренів у джерельному відношенні була дуже насиченою. Саме в цей період проведено чергову візитацію церков Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії (1758-1765 рр.). Демографічні параметри стосовно парафіян подає також шематизм 1763-1765 рр. (див. таблицю 4). Згідно його даних, на території Старосільського ключа мешкало $8312 + 782 = 9094$ особи, а разом з євреями (згідно реєстру) – $9094 + 388 = 9482$ мешканців. Якщо ж прийняти

Ілько Порицький, Федь Болотний, Роман Голецький; інші комірники: Коханка, Феська, Гевка, Місько Шинкар, Сень у Зварича, Артим, Маруська у Яцка; ткачі: Ілько, Юрант, Сень Валовий, Проць, зять (?); шевці: Войцех, Данило, Іван Валовий. Окремо згадані піп (ім'я не вказане), а також Сапіга, Магер, Мелех, Юсько, Міхель. Всього 97 осіб (ЦДІАЛ. – Ф. 181, оп. 2, спр. 3119, арк. 11-12 зв. = Там само. – Арк. 18-19 зв.).

¹³¹ AGAD. – Archiwum Potockich z Łańcuta, sygn. 43/1, 54 k.

¹³² Населені пункти маєткового комплексу адміністративно належали до двох кагалів – Бібрківського: Будьків – 11 осіб, Вільхівець – 4, Глібовичі – 51, Гринів – 11, Лопушна – 4, Підмонастир – 4, Старе Село – 9, Суходіл – 11, Шоломия – 13; всього 118) та Свірзького (Відники – 54, Городиславичі – 10, Звенигород – 32, Коцурів – 11, Миколаїв – 98, Підгородище – 20, Підсоснів – 9, Під'ярків – 12, Романів – 19, Селиська – 5; всього 270) (*Bostel F. Żydzi ziemi lwowskiej i powiatu żydaczowskiego w r. 1765* // [Odbitka z:] Archiwum komisji historycznej. – Kraków, 1891. – Т. 6. – С. 10, 18).

¹³³ Параметри інвентаря (21 очільник домогосподарства) і реєстру (388 осіб) стосовно юдеїв не можна вважати однаково достовірними, оскільки за ними виходить, що одне єврейське домогосподарство складалася в середньому з 18-19 осіб.

до уваги число греко-католиків за списками не 1763, а 1765 р. – 782 + 4874 + 1352 + 388 = 7396 осіб.

Таблиця 4. Населення Старосільського ключа за шематизмом 1763-1765 рр.

Населений пункт	Списки 1763 р.		Списки 1765 р.	
	Греко-католики	Римо-католики	«Здатні до сповіді» греко-католики	Діти до 7 років («не здатні до сповіді»)
Будьків	250	50	182	36
Великі Глібовичі	658	151	554	100
Відники	338	48	275	88
Вільховець	204	6	120	47
Волове та монастир Підгородища	54	76	—	—
Волощина	294	22	115	40
Гаї	440	40	—	—
Городиславичі	625	53	479	137
Гринів	721	3	—	—
Звенигород	940	138	526	158
Коцурів	176	11	—	—
Лопушна	273	6	123	28
Миколаїв	395	37	308	80
Підгородище	523	39	406	130
Підмонастир	237	0	175	49
Підсоснів	346	4	280	50
Під'ярків	533	39	420	110
Романів	553	33	446	124
Селиська	220	22	—	—
Старе Село	253	?	250	55
Суходіл	279	4	215	120
ВСЬОГО	8312	782	4874	1352

Примітки: *Лаба В.* Перший галицький церковний шематизм 1763-65 років. – Львів, 2002. – С. 11-12, 18-19.

Вважаємо за необхідне також звернути увагу на матеріали попередньої візитації (1738-1744 рр.), найважливіші відомості якої (хоч і приблизні) вміщено у таблицю 5.

**Таблиця 5. Генеральна візитація 1738-1744 рр. про церкви
Старосільського ключа (Бібрківське намісництво
Львівського крилосу)¹³⁴**

Населе- ний пункт	Посвята церкви	Дата проведення візитації, місце зберігання джерела	Ім'я пароха і колятора, число парафіян
Будьків	Воздвижен- ня Чесного Хреста	18 III 1742; НМЛ, Ркл-17, арк. 292зв.-293	Парох о. Григорій Валенникевич; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські ¹³⁵ (подружжя); 45
Вільховець	Пресвятої Троїці	16 III 1742; Там само, арк. 288–288зв.	Парох о. Теодор Гавронський (?); Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя); 22
Волощина	Вознесення Господнього	18 III 1742; Там само, арк. 293зв.-294	Парох о. Йосип Терлецький; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя); близько 40
Глібовичі	Свв. Косми і Дам'яна Безсрібників	19 III 1742; Там само, арк. 294–295	Парохи оо. Іван Терлецький і Данило Михай- лович; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя); 120
Лопушна	Воскресення Христового	17 III 1742; Там само, арк. 288зв.-289зв.	Парох о. Іван Левицький; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя); 30
Підмо- настир	Благовіщення Пресвятої Богородиці	18 III 1742; Там само, арк. 293–293зв.	Парох о. Іван Керницький; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя); 16
Старе Село	ц-ва відсут- ня ¹³⁶	17 III 1742; Там само, арк. 291–291зв.	Парох о. Василь Грабович; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя)
Суходіл	Покрову Пресвятої Богородиці	16 III 1742; Там само, арк. 287зв.-288	Парох о. Андрій Підлісецький ¹³⁷ ; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські (подружжя); 30
Шоломия	Св. Іллі Пророка	17 III 1742; НМЛ, Ркл-17, арк. 291зв.-292зв.	Парох о. Іван Маркевич; Август і Марія-Зоф'я Чарторийські ¹³⁸ (подружжя); 60

Примітки: загальне число парафіян, зазначених у таблиці – 363.

¹³⁴ Окрім матеріалів самої візитації, використано працю: *Скочиляс І.* Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII-XVIII століть. Львівсько-Галицько-Кам'янецька єпархія. – Львів, 2004. – Т. 2. – С. 149-150.

¹³⁵ В тексті коляторами помилково зазначені Четвертинські: Kollacyi Jasnje Oswieconych xięstwa Czetwertynskich w[oje]w[o]dow ruskich małżonkow (Національний музей у Львові (далі скорочення: НМЛ), Рукописи кириличні і латинські (далі скорочення: Ркл)-17, арк. 291 зв.-292).

¹³⁶ Cerkwi w tey parochyi niemasz od lat pięci iak pogorzała, cmentarz parkanem obstawiony, na którym dzwonnica cum campanis quatuor, w nieyze kaplica tituli S[ancti] Nicolai episcopi (НМЛ, Ркл-17, арк. 291).

¹³⁷ Підлісецькі віддавна були парохами села. У документі закладення церкви в селі Бродки Щирецького староства від 30 квітня 1571 р. згадується парох із с. Суходіл Федір Підлісецький: Nobili ac religioso Fedoris Podlesieczki proponi in Suchodoł (ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 378, с. 3146).

¹³⁸ В тексті коляторами помилково зазначені Четвертинські: Collationis Jasnje Oswieconych xią-zat ichm[os]ciow Czetwertynskich w[ojewo]dow ruskich małżonkow (НМЛ, Ркл-17, арк. 291 зв.-292).

Історію **сакральних об'єктів** комплексу слід розпочати із Старого Села, де в 1454 р. Ян Завішич фундував костел Всемогутнього Бога, Діви Марії та Святої Трійці. Наступні власники ключа – Тарновські – у 1486 р. надали цьому храму у власність корчму¹³⁹. Про наявність церков на території маєтності і в сусідніх селах у XV ст. свідчать записи в актових книгах (згадуються священник зі Звенигорода¹⁴⁰, попи Кузьма (Косьма) з Суходолу¹⁴¹, Левко¹⁴² з Відник та Міхно з Романова¹⁴³. Поборові реєстри першої половини XVI ст. засвідчують присутність сакральних об'єктів (хоч вони і зазнавали спустошень) в усіх селах ключа, за винятком новозакладеного Вільхівця (див. табл. 2). Джерела другої половини XVI ст. (реєстр 1552 р.) фіксують священника і тут (див. таблицю 3).

Обителі Старосільського ключа та їх парахи також отримували привілеї. Зокрема, кн. Василь-Костянтин Острозький, який сприяв появі нових православних храмів в маєтності¹⁴⁴, 23 червня 1596 р. написав з Дубна листа управителю ключа Войцеху Конському про довічне надання монахам земельних угідь на горі в с. Шоломия (тут стояла т. зв. «горішня» церква – на думку В. Лаби це була церква св. Іллі, яка знаходилася на цьому місці до 1717 р.). Ченці займали обитель після смерті священника Стефана Кончака, щоб вона не пустувала. Це було зроблено на прохання місцевого пароха «долішньої» церкви Михайла Лепели. У листі Острозький застеріг Конського, аби той не чіпав монахів¹⁴⁵.

¹³⁹ Відповідні документи – фундації (1454 р.) і надання (1486 р.) збереглися лише у копіях (до нашого часу дійшли два їх повних тексти: у львівських гродських актах (впис від 3 вересня 1605 р.: ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 393, с. 982-984 (1454 р.); с. 984-986 (1486 р.)) та у консисторських книгах Архіву Львівської римо-католицької архідієцезії в Кракові (впис від 1 грудня 1605 р.: Archiwum Archidiecezji Lwowskiej w Krakowie. – Księgi konsystorskie, t. 5, k. 229-229 v. (1454 р.); k. 230-230v (1486 р.)). Вони опубліковані Станіславом Тилусом з краківської копії (документ 1486 р. був виданий також в «Aktach grodzkich i ziemskich» на основі тексту втраченого оригіналу, що зберігався у Консисторському архіві у Львові (AGZ. – Т. 3 / [Oprac. O. Pietruski, X. Liske]. – Lwów, 1872. – S. 249-251, nr 128)). Порівняння з «львівською» копією засвідчує незначні текстові розходження (*Tylus S. Fundacje kościołów parafialnych w średniowiecznej archidiecezji lwowskiej.* – Lublin, 1999. – S. 206-208, nr 41; s. 208-211, nr 42; перексти: AGZ. – Т. 10. – S. 7, nr 109; s. 10, nr 158).

¹⁴⁰ AGZ. – Т. 14. – S. 96, nr 760 (31.V.1443; popone de Vynnigrod).

¹⁴¹ Ibid. – Т. 15. – S. 339-340, nr 2562 (25.VIII.1497; Kosma popone de Svchodol mfi. dom. Iohannis Amor de Tarnow Cstli. Cracov.); s. 354, nr 2668 (приблизно 4.V.1498); s. 355, nr 2682, 2684 (22.VI.1498).

¹⁴² Ibid. – S. 167, nr 1304 (17.XII.1473; pop Lewko de Vodnyky).

¹⁴³ Ibid. – S. 483, nr 3802 (1476; homine pop ipsius Stephani nomine Michno de Romanow); t. 19. – S. 517, nr 2882 (5.VI.1475; pop ruthenicali tuo de Romanow nomine Michno).

¹⁴⁴ За даними А. Шнайдера, за дідицтва князя у Старому Селі була закладена православна церква Усікновення Голови Св. Івана Хрестителя (*Schneider A. Staresioło pod Lwowem.* – S. 9).

¹⁴⁵ *Лаба В.* Історія села Шоломия. – С. 33 (Автор посилається на: ЦДІАЛ. – Ф. 159 [Галицька фінансова прокуратура, м. Львів], оп. 9, спр. 312, с. 2; *Петрушевич А.* Лингвистическо-исторические изследования о начатках города Львова и окрестностей его. – Львов, 1893. – С. 381). Привілеї шоломинським ченцям було підтверджено 26 серпня 1743 р. і вписано у львівські гродські акти 9 червня 1751 р.:

13 грудня 1689 р. король Ян Собеський відповідним актом звільнив о. Григорія Левицького в Романові від усіх данин і повинностей¹⁴⁶.

Двічі привілей на земельні угіддя отримував василянський монастир св. Спаса у Підгородищі¹⁴⁷. У 1720 р. Адам-Миколай Сенявський на прохання ігумена Інокентія Зенковського подарував монастирю поле. Тоді ж при монастирі було збудовано дерев'яну церкву. В 1738 р. черговий привілей на ґрунти монастирю надав кн. Август Чарторийський¹⁴⁸. Зауважимо, що в Підгородищі, окрім чоловічого василянського, певний час існував також жіночий монастир¹⁴⁹.

Висновки. Таким чином, Старосільський ключ сформувався як приватний маєтковий комплекс ще у кінці XIV ст. Осердям його території була Звенигородська волость княжих часів, центр якої із заснуванням Львова втратив своє політичне і адміністративне значення. Це позначилося й на факті існування самої волості. Певний період (з кінця XIV до XVII ст.) територію ключа складав ряд поселень на межі Грядового Побужжя і Львівського

Konstantyn xiąze, wojewoda kijowski, marszałek ziemi wołyńskiej, starosta włodzimirski.

Namiesnikowi naszemu starosielskiemu urodzonemu Woyciechowi Końskiemu y po tobie będącym.

Oznaymuyemy wam, iz prosil nas przez supplikę donosząc Michayło Lepieła, iz cerkiew gurna szołomynska juz blisko roku po smierci oycy Stefana Konczaka, niemającego po sobie zadnego nastempcy bez nabozenstwa proznuje, abysmy na tę mieysce na czas zakonnikow do odprawy sprowadzić pozwolili. Więc my chcąc y żądając sobie tego aby chwała Boza nigdy nie ustawała, na prozbę poboznego Michała Lepieły, do tey cerkwi parochialney zakonnikow sprowadzić pozwalamy. Ktorem to zakonnikow jako y przedtym będącym parochialnym szwieszczennikom do przodkow naszych im wiecznie nadaną gurę w koło od sadow dolnych, a od pobocznego az do gornego Cepielowego okopy idącą nieodmiennie do uzywania potwierdzamy. Wedle ktorego to naszego na to im od nas z pieczęcią y z podpisem własney ręki naszej danego listu abys ty y po tobie będący urzędnicy y wszelakie dzierzawcy te święte mieysce z pomienionemi okolicznosciami bez zadnego nagabania w całosci zachowywali.

Dan w Dubnie roku tysiącznego pięćsetnego dziewiendziesiątego szostego, czerwca trzynastego dnia.

(ЦДІАЛ. – Ф. 9, оп. 1, спр. 562, с. 1545-1546). На цей документ звернув нашу увагу Андрій Фелонюк, за що висловлюємо йому подяку.

¹⁴⁶ Там само. – Спр. 458, с. 2724-2726 (перест: AGZ. – Т. 10. – С. 361, nr 6049).

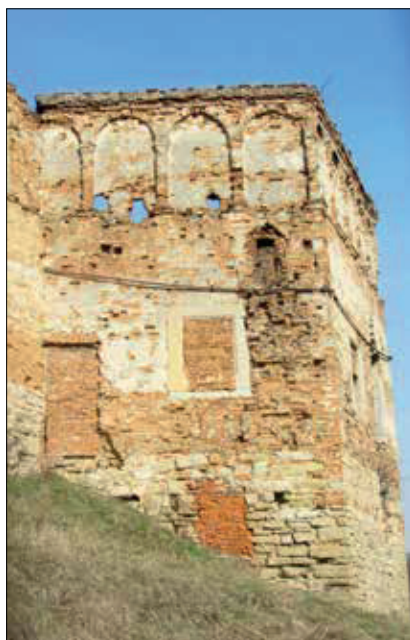
¹⁴⁷ Монастир василян вперше згадується у 1674 р. В 1744 р. його було офіційно закрито, однак лише в 1756 р. обитель покинув останній монах (*Лаба В.* Історія села Підгородище... – С. 11; SG. – Т. 8. – С. 399).

¹⁴⁸ *Лаба В.* Історія села Підгородище... – С. 11; SG. – Т. 8. – С. 399.

¹⁴⁹ Про нього відомо дуже мало. Василь Лаба в якості єдиної згадки про жіночий монастир у Підгородищі вказує на Євангеліє 1690 р. з написом, що його в 1705 р. придбала у Львові інокія Євпракседа Любецька за власні кошти (30 злотих) «за приводом панни ігумені» (*Лаба В.* Історія села Підгородище... – С. 11; ЦДІАЛ. – Ф. 201 [Греко-католицька митрополича консісторія, м. Львів], оп. 1в, спр. 2255, с. 8). На думку Олега Духа, інокія Євпракседа мала відношення до Бібрецького монастиря (ймовірно, це була Євпраксія Кандидянка – 1706-м роком датується її впис до помянника Підгородищенського монастиря) (*Дух О.* Превелєбні панни. Жіночі чернечі спільноти Львівської та Перемишльської єпархій у ранньомодерний період. – Львів, 2017. – С. 556).

*Ил. 1. Замок у Старому Селі.
Фрагмент оздоблення аттика
східної вежі*

*Ил. 2. Замок у Старому Селі.
Південно-східна вежа*

Ил. 3. Замок у Старому Селі. Північна вежа з аттиком у дусі маньєризму

Опілля, зосереджених довкола Старого Села у володінні спочатку місцевих урядників (Михайло Жаба, Дмитро з Горая), а згодом – прибулої шляхти (Куровських → Завіш → Тарновських → Острозьких і Заславських → Любомирських та Сенявських → Чарторийських → Потоцьких). Центр маєтності, разом із сусідніми поселеннями, був локований на німецькому праві як один населений пункт – Старе Село. Поступово до ключа входили довколишні приватні (Коцурів, Гринів, Звенигород) та королівські (Підсоснів, Під'ярків, Гаї, Відники) села. Ними володіли місцеві роди руського походження (Романовські, Ходорівські) або ж прибулі з інших воєводств шляхтичі (Карнковські, Коритки, Голдачі).

В етнічному відношенні населення маєтності було, в основному, українським. Про це свідчать, як спорадичні згадувані імена окремих осіб в актових документах XV-XVIII ст., так і матеріали описово-статистичних джерел з обширними переліками очільників домогосподарств, комірників, сільських ремісників та ін. Етнічне співвідношення вплинуло і на витворення мережі сакральних об'єктів – якщо православні (пізніше – греко-католицькі) церкви були у кожному селі ключа, то костел існував лише у Старому Селі. Джерела містять згадки й про чернечі згромадження – як чоловічі (Шоломия, Підгородище), так, за деякими даними, і жіночі (Підгородище). Власники маєтності у різний період надавали парохам та настоятелям різного роду привілеї.

Про приблизне число мешканців ключа ствердно можемо говорити лише з середини XVIII ст., з появою низки різного роду джерел – господарського інвентаря, шематизму та візитації, реєстру збору поголовного податку серед євреїв. За різними даними, у цей час тут проживало від 8 до 9 тисяч осіб. На нашу думку, незважаючи на спустошення внаслідок татарських нападів і воєнних лихоліть доби Хмельниччини, в демографічному відношенні маєтність динамічно розвивалася – на це вказують як матеріали поборових реєстрів другої половини XVI ст. (незважаючи на умовність обраних нами методик обчислення, на їх підставі можемо говорити про тенденцію до зростання чисельності мешканців ключа), так і факт появи нових поселень впродовж XVII-XVIII ст. (Ваньківці, Гутисько, Гута Суходільська). Сприяла цьому в т. ч. розвинута інфраструктура – часто у селах маєтності існували не лише млини і корчми, а й окремі лани у володінні їх власників. Також джерела часто згадують про присутність тут ремісників.

Ще одна особливість ключа полягала в тому, що в ньому довгий час не було міських поселень. Романів (де ще у XV ст. міг існувати невеликий замок) та Підгородище не зберегли надані їм у XVI ст. міські права; локований на сухому корені Миколаїв перестав бути містом після занепаду Речі Посполитої.

У період, коли Старим Селом з околицею володіли князі Острозькі й Заславські (1570-1658 рр.), з маєтністю, на перший погляд, не відбулося суттєвих змін – тут не було локовано жодного міста, не з'явилося жодне нове село, **не фіксуємо жодних територіальних набутків чи втрат**. Почасти, це було спричинено периферійним положенням маєткового комплексу по відношенню до основного осередку володінь Острозьких. Серед низки ключів, цей «посаг Барбари Тарновської» мав для родини другорядне значення – на це промовисто вказує той факт, що кн. Василь-Костянтин Острозький побував у Старому Селі лише двічі.

З іншого боку, центр маєтності – Старе Село, що містом так і не став, саме завдяки Заславським укріпив свою обороноздатність. Острозькі ж, навіть не перебуваючи в маєтності, проявляли піклування її справами (на що вказує хоча би лист князя Василя-Костянтина своєму управителю стосовно шоломийських ченців).